

ISONKYRÖN KIINTEÄT

MUINAISJÄÄNNÖKSET

V. 1966 sain tehtäväkseni toimia peruskarttaohjelmaa toteuttavan Maanmittaushallituksen topografisen toimiston ja Muinaistieteellisen toimikunnan Esihistoriallisen osaston välisenä yhdysmiehenä. Tehtäviin kuului huolehtiminen kiinteiden muinaisjäännösten merkitsemisestä peruskartoille sekä kartoitusalueiden pitäjien inventointia. Kesällä 1966 oli ohjelmassa mm. lehdet 1244 ja 1333 ja inventoinnin kohteeksi näiden karttalehtien alueelta valittiin Isokyrö. Työn suoritin 1.6. - 28.6.1966. Matkat taitoin moottoripyörällä (Honda C-95), joka mahdollisesti paitasi teiden myös polkujen käytön nopeassa liikkumisessa.

Työtä helpottavaa apua sain pitäjän hyvin tuntevilta kapteeni E.O.Voimalta ja valokuvaaja Kalevi Mieltyltä.

Helsingissä marraskuun 15. pnä 1967

Ari Siiriäinen
Ari Siiriäinen

I MAANTIEDOLLISIA JA TOPOGRAFISIA TIETOJA

Isokyrö sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla Vaasan läänissä, Kors-
holman kihlakunnassa. Kunta on vanhan Pohjankyrön pitäjän emäpi-
täjä, josta on erotettu Ilmajoki, Laihia, Lapua, Vähäkyrä ja Ylis-
taro. Isonkyrön pinta-ala on nykyisin 350 km². Kyliä, jotka poh-
joista Lehmäjoen kylää lukuunottamatta ovat pitäjän pituussuunas-
sa (NE-SW) pitkiä ja kapeita, on kaikkiaan 16: Hevonkoski, Ikola,
Kuivila, Kylkkälä, Laurola, Lehmäjoki, Napue, Orismala, Palhojai-
nen, Palo, Ritaala, Tuurala, Ulvila, Valtaala, Ventälä ja Yryselä.

Pitäjän läpi virtaa Kyrönjoki keskimääräisenä suuntanaan SE-
NW. Pohjoisesta siihen laskee kapea, mutkitteleuva Lehmäjoki, joen
suu on Pohjan-~~kyrön~~ keskiaikaista kivikirkkoa vastapäätä. Vähänky-
rön puolella Kyrönjokeen laskeva Tervajoki virtaa miltei koko pi-
tuudeltaan Isossakyrössä, latva S-N-suunnassa pitkittäin Valtaa-
lan kylän läpi, keskijuoksu Kyrönjoen suuntaisena siitä 2-4 km:n
etäisyydellä. Etelässä seurailee Isonkyrön raja kapeaa Laihianjo-
kea n. 4 km:n pituudelta.

Pitäjä on vähäjärvinen niinkuin Pohjanmaan rannikkotasangon
pitäjät yleensä. Eteläosassa on Ylistaron ulkopalstana Tervajär-
vi, sen NE-puolella 1200 m:n päässä Orismalan kylässä pieni las-
kettu Vähäjärvi. Pohjoisessa Lehmäjoen kylässä on kuivattu Lehmä-
järvi ja samoin kuivattu Viitajärvi.

Pinnanmuodoltaan Isokyrö on varsin selväpiirteinen: laakealⁿ~~ta~~
Etelä-Pohjanmaan 50 m:n korkeuskäyrän alapuolelle jäävän rannik-
kotasanteen pinnasta, jonka suhteelliset korkeusvaihtelut ovat
vähäiset, nousevat jyrkät kalliopaljastumat joskus jopa 35 m
(Vuoressalo). Kallioita on Kyrönjoen kummallakin puolella etenkin
Kuivilassa, Ulvilassa, Valtaalassa, Napuessa ja Orismalassa. Laa-
jahkoja paljastumia on niinikään Lehmäjoen S- ja Laurolan ja Ul-
vilan N-osissa, samoin Tervanevan S- ja E-puolella Ventälässä ja
Ikolassa. Kalliot ovat yleensä paljaiksi huuhtoutuneita.

Kyrönjoen laakson viljelykseen otetut savikkotasangot ovat ala-
via - vaikka etäisyys merenrannikosta on peräti n. 35 km ei laak-
sotasanne Isonkyrön kirkon kohdilla ole kuin 20 m ymp. Pitäjän
itärajalla on tasangon korkeus n. 23-25 m ymp. Alavien viljelty-
jen savikkomaiden läpi virtaavat myös Lehmäjoki ja Tervajoki sekä
Laihianjoki etelässä. Vedenjakajaseudut ovat moreenimaita, joiden
painumat ovat soistuneet. Moreeniaines on yleensä melko suuriki-

vistä, mutta louhikoita ei ole niin paljon kuin lähempänä rannikkoa, esim. Vähässäkyrössä ja Vöyrillä. Isoja siirtolohkareita on etenkin pitäjän keski- ja pohjoisosassa.

Suot ovat nevoja ja rämeitä, niiden reunat on usein kuivattu viljelyskelpoisiksi, nyttemmin niille isutetaan metsää. Laajimmat suot ovat Kyrönjoen pohjoispuolella: Jaurinneva, Hangasneva, Tursonneva, Ymmyriäisneva ja Päättömänneva, joen eteläpuolella: Tervaneva, Talasneva ja Kempinneva.

Glasifluviaalisia maastomuotoja on Isossakyrössä vähän. Lehmäjoella pitäjän pohjoisrajalla on tasainen, hiekkainen deltamuodostuma, Sarvikangas, joka jatkuu Vöyrin Kaurajärvelle. Kangas on rikottu laajoin sorakuopin. Kotilammen länsipuolelta ulottuu matala, katkeileva harjujakso, Seljänkangas (Selänkangas), ESE-WNW-suuntaisena Orismalan, Valtaalan, Napuen, Ventälän ja Ikolan kyllien poikki Tervanevan eteläpuolitse Laihian Jakkulaan. Harjun peittää suurimmalta osalta parin metrin paksuinen lohkarainen moreenipatja, jonka pinta on paikoin rantavoimien huuhtomaa ja lohkarista rikastamaa louhikkoa. Harjua noudattelee Seljänkankaan tie, jonka varrelle on keskittynyt asutusta. Harjun länsiosassa on useita suuria sorakuoppia.

Lukuunottamatta uutta Lapua-Vaasa-pikatieta on tieverkosto melko heikkokuntoista soratietä. Kyrönjoen kumpaakin rantaa noudattelevaan tiehen yhtyy pohjoisesta Vöyrin Kaurajärveltä Lehmäjokea seuraileva mutkittileva tie sekä Vöyrin kirkolta tuleva tie, joka kulkee Tuuran läpi. Paikalliset kylätiet ja yksityiset tiet ulottuvat vain 2-6 km:n päähän jokivarresta. Kyrönjoen eteläpuolella yhtyvät kylätiet em. Seljänkankaan tiehen, jonka eteläpuolisen pitäjänosan läpi johtaa vain kolme heikkokuntoista tietä: itärajalla Visaharjun tie Orisbergin kartanolta Ilmajoen Huissiin, Orisbergin-Jokiperän tie sekä Napuen kylätien jatkeena uusi tie Laihian Jokikylään.

II KARTTATILANNE

Peruskarttoja ei pitäjän alueelta vielä inventoinnin aikana ollut käytettävissä - työhän määräytyi peruskarttaohjelman mukaan vielä julkaisemattomien lehtien alueelle. Tämä tietysti vaikeutti inventointityötä. Käytettävissä oli kuitenkin joitakin jo maastossa mitattujen peruskarttalehtien neljänneksiä keskeneräisiä karttoja mittakaavassa 1:10000 tai kopioita suoraan ilmakuvapohjais-

sista kenttälevyistä samaan mittakaavaan. Lisäksi oli v. 1937 julkaistu Isonkyrön pitäjänkarttoista (alump. 1:20000) yhdistetty ja mittakaavaan 1:30000 laadittu kartta, jonka suurin haittapuoli vanhentuneisuuden lisäksi on korkeuslukujen ja -käyrien puuttuminen. Yleissilmäyskarttana on saatavissa v. 1954 julkaistu taloudellinen kartta 1:100000, lehti VIII:3 (Vaasa), jonka ulkopuolelle jää Isonkyrön NE-kieleke.

Peruskarttalehdet pitäjän alueelta tulevat ilmestymään v:n 1968 aikana. Ne ovat seuraavat:

1244 08, 09, 12

1333 04, 05, 07, 08, 10, 11, 12

2311 02, 03, 05, 06

III AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Vanhimmat muinaistieteelliset tiedot Isostakyröstä ovat v:lta 1674. Silloin lähetti Isonkyrön kirkkoherra Israel Alftanus Ruotsin Kuninkaalliselle Antikviteettikollegiolle tämän papistolle osoittamaan seurakuntien alueella olevien muinaisjäännösten tiedusteluun seuraavanlaisen vastauksen:

"Effter H.K.M:ts vår aldra nådigaste Konunghz och Herres, Jämptte mine Högh-, och Ehrwürdige Förmäns alwarlighe befalning och begeran, ähr dätta allenest vti Storkyro församblingh effter nogha ransakan och effterfrågan funnit

1. Een kella på en Sänth Engh Emellen Riarcetoby och Oris^tmala thär Een hoph Meniskiobeen skall alla tijder wara sedh, och än sees.
2. Emellan Prestegordz och tess Grannars Wändala boars ägor på twänne höghe Bärgh Klinttar, två store Steen Rösior, aff meniskor samborna, vnder hwilket bärgh och ligger ett with Moratz sänär Een mijl longh och bredh, på hwilken Moratz säges af gamla män fordom wara funnit Skoth Kööln och in vnder detta bärget som kallas än idagh Thoman Mäki i.e. Thomas Backa Ett stort^t Anckar, hwar aff än i dag samma delen aff Moratzet kallas och heter Anckurlathi i.e. Anckar wijk, ter aff älderdomon har Slutit tesse Stenhopar haffwa warit Kumall och tekn effter the fordom seglath, haffwa, kan och skäligit så i sanningh vara, emedan Een åå löper nestan mitt igenom samma Moratzet och kallas Terffä^w Joki, löpandes vti Stor och Lill Kyro Sochn skiff:t, fast i den stora åhn Som begge tesse

ⁿ
Socharna wedh liggia. desse stentrösar haff:r och iagh sielf
beskådat vthi Inievarande åhr. 1673. Fämptte dagh Pinghtz
med några andra gode män som migh dijt folghde Een liggjande
mijlwägh irfån Prestegården. Hwilka nu liggia 3 goda mijl vp
i landet ifrån Saltha Siön.

3. Finnes och här några andra Sten Rösior i Sochnen på Sär-
skiltha Ställen Så på högdt Bärgh, som och Mitt i Stora Mo-
ratz på bärgh hällen Sammanborne. Somblighas Sluth om tesse
ähr, som om the förrighe att the haffwa warit kommel, och
gamble Stellen Fordom Somblighas igen, att Lapparna, medan
landet haff:r varit öde obebygd och obrukat, Skulle haffwa
thäm sigh till wissare vethskap, och Sombligha till kojor
och hyttor haffwa saman burit, Eliest Finnes här i Sochnen
eller Kyrckian, owanseth hon then Eldste nestan åhr, och till
4 Pastorater nu fördeelt åhr worden, Jnga Monumenter eller
Antiqviteter, Som doch altid nogot vti andra Slijke Gambla
Steenkyrckior ähre att finna. vthan alenast Twänne antighe
och kåstelighe Altar Tafflor. Detta så i hastighet H.K.M:t
och mine Högh och Ehrwördighe Andelighe Förmän till skyldigh
lydno. D:na Invocavit vti Storkyro. 1674. författad.

Jsrael Ericsi

Alftanus

a tergo: Stoor Kyro"

m.p.

(K.A.Bomansson: "Finska Presterskapets berättelser om Monumen-
ter och Antiqviteter i Finland 1667-1674", Suomi I:XVIII, 1858.
Vastausten kopiot Suomen osalta Muinaistieteellisen toimikunnan
Esihist. os:n top. arkistossa "Topografica"-kapselissa).

Alftanus tiesi siis kertoa Leväluhdan (lehti 1333 10 A, muin-
naisjäännös n:o 1) ja Tuomaanmäen (lehti 1333 07 A, muinajään-
nös n:o 3) muinajäännöksistä sekä mainita useista kiviröyk-
kiöistä eri puolilla pitäjää. Röykkiöitä on "sekä korkeilla kal-
lioilla että suurten nevojen keskellä paasikallioilla".

1700-luvulta ei ole tiedossa kuvauksia Isonkyrön muinajään-
nöksistä vaikka mm. Laihian röykkiöhaudat ovat tuolloin jopa kai-
vauksiin houkutelleet. Suorittaessaan vv. 1868-1869 muinaistut-
kimuksia Etelä-Pohjanmaalla ja julkaistessaan tulokset Suomi-
sarjassa v. 1871 keräsi Aspelin myös tiedot alueen varhaisemmas-
ta arkeologisesta tutkimuksesta. Seuraavat Isonkyrön muinajään-
löytöjä koskevat maininnat on poimittu hänen teoksestaan:

- s. 8: Tri Emelén (Aejmeleus) hukkaanjoutuneesta kokoelmasta Aspelin luettelee seuraavat "kivikautiset" esineet Isostakyröstä:
- "Nuolenkovasimia, tavallisesti valkoisesta kivilajista (ukonkivestä eli kvartsista) ja löyttyjä Isossakyrössä ja Ilmajoella..."
 - "Useita talttoja ja vavioita sekä hienommasta että karkeammasta kivilajista, löyttyjä Ison Kyrön ja Ilmajoen pitäjissä (viitt. Suomi 1847:64, Holmberg, Finska Fornlemningar:6)".
- s. 9: Pastori J.Fr.Reiniuksen kokoelmista Aspelin löysi seuraavat esineet:
- "Vavioita, joko karkeammasta tai hienommasta kivilajista ja löyttyjä Ison Kyrön ja Ilmajoen pitäjistä ynnä Alijärven kappelista..."
 - "Nuolenkovasin (tark. soikeata tuluskiveä) valkoisesta hienosta kivilajista (ukonkivestä), syvät naarmat kaikilla neljällä sivulla, ikäänkuin siinä olisi jotakin teräasetta hiottu. Löytty Ison Kyrön pitäjässä. Kansa nimitti sitä linkokiveksi. Samallaisia, löyttyjä Isossa Kyrössä, Ilmajoella ja Alijärvellä, löytyi toisia-kin Reinius'en ja Emelén tallessa... Pastori Reinius'en kokoelmia olivat kenties Ylioppilas Reinius'en lahjoittamat 3 kivinuijaa ja 1 nuolenkovasin, kaikki Isosta Kyröstä."
- s. 11: Lehtori Gottlundin kokoelmasta on:
- "Nuolenkovasin punertavasta ukonkivestä, lähes tuuman paksuinen; ympärillä ura, mutta ainoastaan toisella sivulla on vähän naarmun alkua. Saatu v. 1859 Pernolan kylästä Isosta Kyröstä, jonne se oli Matti Pohdon avisionissa ostettu."
- s. 13: Kirjallisuuden seura on lahjoittanut Yliopiston muinaistieteelliselle museolle mm:
- "Tasataltta Isosta Kyröstä
 - Vasarakirves Isosta Kyröstä, pieni; se, kuten edellinenkin, prov. Castrénin lahjoittama."
- s. 79: "Eräs kaunis pronssimiekka on löytty Laurolan talon seu-
duilla Isossa Kyrössä. Sen on Holmberg kuvannut (Suomi 1874, k. 66)."
- "V. 1804 löyttiin Hautamäestä (viite: Lieneekö Hautamäen nimeen joku muinaistieteellinen syy) likellä Pernolan ky-

lää puoli penikulmaa Ison Kyrön kirkosta Celttiläinen vaaja (en celtisk vigg), jonka Tri Emelé v. 1846 lahjoitti Waasan lukioon."

s. 92: "Vihdoin kokoili aikoinaan noita muinaiskaluja Kirkkoherran apulainen Joh. Fr. Reinius, joka kaiveli Ison Kyrön jätinroukkioita esim. Tuomaanmäellä ja Lapinmäellä, mutta hänen kokoilemistansa tuskin on muuta tiedossa, kun että hän vuonna 1847 lahjoitti Waasan lukioon 1 hyvin säilyneen rinta- ja 1 samoin eheän selkähaar-niskan raudasta ynnä 1 hillebardin, löydetyt kaivaessa Ison Kyrön pitäjässä, vieläpä kiven, jota kansan arvelun mukaan on käytetty nuijana eli linkona n.k. nuijasodassa. Eräs hänen poikansa Isossa Kyrössä luuli muistavansa että ne vähät muinaiskalut, jotka isällensä olivat olleet, huutokaupassa kuolemansa jälkeen joutuivat hajalle. T:ri Ignatius'en lauseen mukaan tavataan Reinius'en jälkeenjääneissä paperäissa muistutuksia Ison Kyrön muinaisjäännöksistä."

s. 93: Vaasan lukioon "v. 1848 antoi Lukion Lehtori Maisteri T.T.Renvall joukon muinaiskaluja, joko Isossa Kyrössä löyttyjä taikka muuten Suomessa koottuja, esim. 4 kalpaa, pajonetti, rautainen keihään-terä, 2 kivikirvestä, vähäisen katholisen, kuvilla ja vuosiluvulla 1489 varustetun rukouskirjan messingistä (?), vaakakupin mainitusta mitallista, vuosiluvulla 1707 merkityn kauluslaudan, ruutisarven vuosiluvulla 1720 y.m."

Aspelinin omista tutkimuksista Isossakyrössä kerrotaan ^{Aspelinin} sivuilla 116-119. Hän mainitsee mm. Tuomaanmäen rökkiöt, joita on kuulemma kuusi (Alftan tiesi vain kahdesta), Poikkisaranmäen ("Laurilan poikkisaralla") suuren rökkiön sekä Reiniuksen hajoittamat rökkiöt Lapinmäellä. Lisäksi hän luettelee paikkoja, joissa "raunioita ja kivipanoksia pitäisi myöskin löytymän": Niemenmaan ja Ojojan mäet, Marjamäki, Kalkkimäki, Kumsilan ja Tervajoen sekä Jaurinluoman ja Untamalan väliset metsät. Vuoressalon kiviraunioita Aspelin pitää luontaisina "kivenvierimätulvan" aikaansaannoksina. Tonolan talon mailla on "harmaasta kivistä tehty muuri" ja Kaukaisen kankaalla "luultavasti kehälle hajoitettu roukkio" (alaviite: Tri Ignatius). Lopuksi mainitsee Aspelin Ulvilan kylästä löytyneet kaksi helmeä (Esihist. os. N:o 1112) sekä Napuesta löytyneet ^{sen} hopeinen "käsivarsirengas" (kaularengas n:o ^{KP} 276).

Luettelemillaan röykkiöillä Aspelin tuskin on itse käynyt päätellen siitä, että hänen mukaansa niitä mainituilla paikoilla "kuuluu löytyvän" tai "pitäisi löytyvän". Ainoastaan Vuoresalossa ja Tonolassa hän on käynyt.

Aspelinin matkojen jälkeen on Isokyrö inventointimielessä kiinnostanut Chydeniusta, joka v. 1885 inventoi Korsholman kihlakuntaa. Valitettavasti hänen työnsä jäi muistiinpanosteelle (Esihist. os:n top. arkisto). Karttojen ja riittävän tarkkojen paikallistustietojen puutteessa ei Chydeniuksen tiedoilla ole suurtakaan arvoa. Paikannimien perusteella saattoi kuitenkin joitakin hänen mainitsemiaan röykkiöitä löytää. Työtä on Chydenius Isossakyrössä lujasti tehnyt - kaikkiaan on muistiin pantu kolmisenkymmentä röykkiötä. Lisäksi on parin kiviesineen löytymisestä maininta.

Lopuksi luetteloiivat Heikel ja Schvindt v. 1900 seuraavien kylien muinaisjäännökset:

Ulvila	1	röykkiö	
Kuivila	1	"	
Ventälä	12	"	tä
Napue	9	"	, joista yksi epävarma.

Palhojaisten ja Palon kylistä eivät mainitut tutkijat kiinteitä muinaisjäännöksiä löytäneet tai sellaisista mitään kuulleet.

Varhaisin "kaivaus", josta edes jonkinlaisia muistiinpanoja on säilynyt, on 1800-luvun alkupuolelta, jolloin kappalainen Joh. Reinius aukaisi suurimman Tuomaanmäen röykkiöistä. Muistiinpanot ovat melko lyhyet, Aspelinin mukaan seuraavanlaiset: "... oli suurin roukkio 18 askelta ristiin ja 8 à 10 korttelia korkea. Se tutkittiin osaksi. Päällimmäisen kivi-kerroksen poistettua löyttiin 7 à 8 korttelin pituinen ja 2 à 3 korttelia ~~korkea~~ leveä laakakivi, makaava pituudeltaan pohjasta etelään. Kummassakin päässä seisoi pystyssä pienempi laakakivi; sivuseiniä ei ollut. Ei mitään muuta mainittavaa tavattu, ei luita eikä tuhkaa. Toiset roukkiot olivat paljo pienempiä ja osaksi kaivamattomia."

V. 1886 suoritti prof. Oskar Rancken kaivauksen Orismalan Leväluhdan löytöpaikalla. Kuluvalle vuosisadalle on kaivauksia toimitettu kaikkiaan yhdeksällä löytöpaikalla. Vv. 1937-1939 saatiin kaivauksiin varoja Vaasan Entiset Lyseolaiset r.y:n (VELy) toimeenpanemasta keräyksestä.

Seuraavasta luettelosta selviävät 1900-luvun kaivaukset sekä tarkastusmatkat. Niiden yhteydessä on myös saatu muistiin monia muita löytöjä ja muinaisjäännöksiä.

v. 1906	Hackman	tarkasti	Laurolan Kapumäen lp:n
	Tallgren	kartoitti	Orismalan Leväluhdan
1912	Tallgren	kaivoi	- " - :ssa
1920	Pälsi	tarkasti	Palon Fukkilan lp:n
	Hackman	kaivoi	-"- :ssa
	Nordman	-"-	-"-
	Hackman	-"-	Valtaalan Rapakkojenkallion lp:n
	Hackman	tarkasti	Laurolan Jokelan lp:n
	Hackman	-"-	Palon Mäkipalon lp:n (ei esihist)
	Pälsi	-"-	Laurolan Perttilän lp:n
1932	Äyräpää	-"-	Ulvilan Vuoressalon "riimut"
	Äyräpää	-"-	Ventälän Tuomaanmäen rökkiöt
1934	Äyräpää	kaivoi	Laurolan Perttilässä
1935	Äyräpää	tarkasti	Ulvilan Rinta-Ulvisen lp:n
1936	Kivikoski	kaivoi	- " - :lla
1937	Vuorela	-"-	Napuen Niemenmaan rökkiöt 2 ja 3
	Vuorela	-"-	Ventälän Kaaminmäen rökkiön
1938	Sarasma	-"-	Napuen Niemenmaan rökkiöt 4 ja 5
	Sarasma	-"-	Napuen Marjamäen rökkiöt
1939	Sarasma	-"-	Ventälän Poikkisaranmäen rökkiöt

Erikoisina muinaisjäännösten hoitotoimenpiteinä on mainittava Orismalan Leväluhdan löytöpaikan ympäriltä v. 1936 suoritettu 517 m²:n alueen lunastus, johon Isonkyrön Kotiseutuyhdistys luovutti 1000:- Muinaistieteelliselle toimikunnalle.

Napuen taistelun muistomerkin vieressä oleva v. 1937 tutkitu rökkiö kuuluu muistomerkin yhteydessä rauhoitetulle alueelle.

Rauhoitustauluja ei muinaisjäännösten luo ole pystytetty; puinen selittävällä tekstillä varustettu kyltti on Kaaminmäen rökkiön vieressä kaatunut ja saanut lahota hoidon puutteessa. Leväluhdan lähteellä sen sijaan on pystytettynä tekstitaulu.

IV KATSAUS ISONKYRÖN MUINAISJÄÄNNÖKSIIN

Isonkyrön kohdalla kulkee Litorinameren laajimman vaiheen (Litorina-maksimin) 100 m:n isobaasi, mikä merkitsee sitä, että tuo korkeustaso on maatonut n. v. 5500 eKr. (Esa Hyyppä: Lappuan ja Pattijoen muinaisuuksien geologinen ikäys, Suomen Museo 1950, s. 30, k. 6). Noin korkeita maastokohtia ei pitäjän alueella kuitenkaan ole. Korkeimmat huiput itärajalla kohoavat vähän yli 60 m:n korkeuteen - ne ovat karuina luotoina nousseet kuiville n. v. 2000 eKr. Kivikauden lopulla, n. 1200 eKr., on rantaviiva noudataellut 40 m:n korkeuskäyrää. Tältä ajalta lie-neekin valtaosa Isonkyrön kivikautisista löydöistä. Näiden esiintymisessä erottuu kaksi selvää keskittymää: pitäjän pohjoisosassa Lehmäjoen yläjuoksulla ja eteläosassa Laihianjoen varressa Jokiperässä. Lehmäjoelta on löytynyt hajalöytöjä neljältä tarkkaan paikallistetulta löytöpaikalta; yksi paikka (Viitaluoma, Luoma 1) todettiin asuinpaikaksi, se edustaa Kiukaisten kulttuuria (ks. Meinander: Die Kiukais-Kultur, Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 53). Jokiperästä on vastaavasti löydetty neljä kiviesinettä. Täälläkin on yksi varma asuinpaikka (Korkiamäki) ja yksi epävarma (Homeskorpi). Näiden kahden kivikautisen alueen lisäksi löytyi yksi asuinpaikka Seljänkankaalta (Kallio, Seljänkangas 1) ja yksi irtolöytö Orismalanjoen varresta Kotilammen eteläpuolelta. Paikallistamattomia irtolöytöjä on Isostakyröstä 24 kpl - ne lienevät joko Jokiperästä tai Lehmäjoelta.

Pronssikaudella (1200-500 eKr.) perääntyi rantaviiva Isosakyrössä nykyisen ¹40 m:n korkeuskäyrältä n. 25 m:n käyrälle; vielä kauden lopullakin on pitäjän alue vasta saaristoa, tasan-ko oli matalan meren pohjaa. Kaaminmäen (Taipale 5) röykkiötä lukuunottamatta sijaitsevat kaikki Isonkyrön kiviröykkiöhaudat korkeahkoilla maastokohdilla jokilaakson ulkopuolella. Ne lienevät kaikki pronssikaudelta ja ovat rakennetut silloisen rannikon pienille saarille, joko kallioille tai moreeni-saarille. Oman toistaiseksi arvoituksellisen ryhmänsä muodostavat Vuoressalon kalliomaastossa löytyvät matalat, pienet kivikasat, n. 1-3 m läpimitaten. Sellaisia tunnetaan lukuisasti mm. Laihialta ja Vöyriltä.

Hautaröykkiöiksi ei pidä sekoittaa luontaisia kivikoita, "pirunpeltoja", joita hyvin usein näkee kallioiden huipuilla ja rinteillä. Ne eroavat hautaröykkiöistä sekä kokonsa että

kiviaineksensa puolesta - laajoja, matalia kenttiä pyöristyneistä ja monenkokoisista kivistä. Tällaisten moreenista huuhtoutuneiden kivirikastuma-alueiden luontainen syntyminen selviää nykyisin havainnollisesti meren saaristossa: vedestä kohoavat vielä kasvittomat luodot ovat juuri tuollaisia "pirunpeltoja". Monasti näytettiin näitä kivikkoja sisämaassa muinaisjäännöksinä, mm. Vuoressalon kuuluisa "prykä" on tällainen rinteellä sijaitseva "pirunpelto".

Pronssikautisia hautoja tunnetaan Isostakyröstä nelisenkymmentä kappaletta, Vuoressalossa on pieniä mahdollisia hautalomuksia kolmisenkymmentä. Varmasti on rökkiöitä vielä paljon löytymättä etenkin pitäjän eteläosassa, onhan Chydeniuksellakin sellaisista mainintoja.

Silloin kun rautakauden asutus Etelä-Pohjanmaalle juurtui, n. v. 300 jKr., kulki Pohjanlahden rantaviiva suunnilleen Isonkyrön länsirajan kautta, hieman sen länsipuolella (17 m ymp.). Koska rautakautisten kalmistojen on havaittu sijainneen pääasiassa aivan rantaviivan tuntumassa, ei Isostakyröstä sen mukaisesti tunneta niin monia tuon ja myöhemmän ajan löytöpaikkoja kuin niistä pitäjistä, joiden alueilla rantaviiva tuolloin sijaitsi, lähinnä Laihialta, Vähästäkyröstä ja Vöyriltä. Tiedossa on kuusi kalmisto- tai hautalöytöä (Orismalan Leväluhta, Palon Pukilla, Ulvilan Rinta-Ulvinen, Ventälän Kaaminmäki, Laurolan Perttilä ja Valtaalan Rapakkojenkallio). Lisäksi on kaksi epävarmaa hautapaikkaa (Laurolan Kapumäki ja Laurolan Riihimäki). Hajalöytöinä on 11 rautakautista metalliesinettä sekä 13 soikeata tuluskiveä.

Mitä Isonkyrön muinaisjäännösten nähtävyyksisarvoon ~~kuten~~ matkailun kannalta tulee, on mainittava neljä kohdetta:

1. Leväluhdan "uhrilähde", joka soveltuu ainutlaatuisuutensa tähden hyvin matkailukohteeksi kunhan kulku paikalle saadaan helpommaksi (muuten on alue hyvässä kunnossa ja tekstitaulukin on pystytetty),

2. Kaaminmäen rökkiö, joka on sopivalla paikalla toisen historiallisen muistomerkin, Napuen taistelun kiven, vierellä (paikka olisi hoidettava siistimmäksi vaikka ympäröiviä kuusia ei tulisi tietenkään kaataa, ja tekstitaulu olisi pystytettävä haudan vierelle),

3. Tuomaanmäki, jossa luonnonkauniissa kalliomaastossa on lähekkäin viisi pronssikautista rökkiötä. Alue onkin tarkoitus

rauhottaa suojelualueeksi, joka syrjäisen ja vaikeapääsyisen sijaintinsa takia soveltuukin paremmin retkeily- kuin turistikohteeksi. Paikan arvoa vähentää kuitenkin huomattavasti se, että Tervaneva, jolle kalliolta avautuu laaja näköala, aiotaan lähitulevaisuudessa kuivata ja sille istutetaan metsää.

4. Valtaalan tien varressa, sen itäpuolella, on kolme komeaa pronssikautista hautaröykkiötä (Roukkio 2 a-c), jotka erinomaisesti soveltuvat nähtävyyksiksi. Suurin röykkiö, joka on tiestä n. 150 m:n päässä, sijaitsee korkean kallion huipulla; sieltä aukeaa komea näköala länteen. Tälle röykkiölle saisi raivata polun, muut näkyvät hyvin tielle.

V INVENTOINTI V. 1966

Muinaisjäännösten luettelointia varten on pitäjän alue jaettu ruutuihin. Jako noudattaa Maanmittaushallituksen yleislehtijakoa, mutta kukin peruskartan ^{lehti} ~~ruutu~~ on vielä jaettu neljään ^{lehteen} ~~ruutuun~~, jotka vastaavat peruskartan jakoa neljänneksiin A-D. Lehtijako selviää kertomuksen yleiskartasta. Jokaiselle lehdelle on annettu oma nimensä, joka esiintyy jokaisen löytöpaikan niminä. Löytöpaikkojen numerointi taas on suoritettu jokaisen lehden alueella erikseen. Lehdittäin on lueteltu kaikki ne kiinteät muinaisjäännökset sekä irto- ja hajalöydöt, jotka on saatu paikallistettua lehden alueelle. Kartoille on merkitty luonnollisesti vain ne, jotka on voitu tarkasti paikallistaa. Erikseen on luettelo niistä löytöpaikoista, joita ei ole saatu paikallistettua tai joiden löytöpaikka saattaa olla kahden tai useamman lehden alueella.

Joistakin kohteista on otettu stereoparivalokuvat, joita tietysti voi katsoa tavallisesti "yksisilmäisestikin". Kuvapahviin on varsinainen kuva kehystetty ja sen alla on sana "kuva"; vieressä on sen pari, jonka alla on sana "stereopari". Mikäli halutaan saada aikaan kolmiulotteinen vaikutelma, on kuvaparia katsojtava ~~stereoparikka~~ stereoskoopilla. Stereokuvaus on erittäin tarkoituksenmukaista silloin kun kohteesta, esim. kivilatomuksesta, on muuten vaikea saada kuvatuski sen muoto tai erikoinen konstruktio tai jos kohde on tiheässä metsässä. Myös huonoissa valaistusolosuhteissa antaa stereokuvaus käyttökelpoisemman tuloksen kuin tavallinen kuvaus. Esimerkkejä stereopareista on enemmän Vöyrin, Laihian ja Maalahden riipukansioissa.

LUETTELO LÖYDÖISTÄ, JOITA EI VOI PAIKALLISTAA
YHDEN KARTTALEHDEN ALUEELLE

K i v i k a u s i

1. KM 692:1, reikäkirves
"Funnen i Storkyro socken." Saatu M.A.Castrenilta v. 1849.
Ver.
2. KM 692:2, oikotaltta
Ks. ed.
3. KM 2086:313, kourutaltta
"Kyrö, Peräkoski", liittyy Lehmäjoen kivikautiseen löytö-
aineistoon. Wilskmanin lähetys v. 1881. Ver.
4. KM 2754:15, reikäkirveen katkelma
"Nyrölän Almenkistä (saaresta) torppari Juho Halkosaari
peltoa tehtäissä löyt." Wilskmanin lähetys v. 1891. Ver.
5. KM 2754:16, reikäkivi
Ks. ed.
6. KM 3134:1, reikäkivi
"Napuen sepältä, jolla 10 vuotta talletettu". Wilskmanin
lähetys v. 1895. Ver.
7. KM 3197:1, hioinkivi
"Löydetty peltoa tehtäissä Heikki Rourun talon maasta jär-
ven rannalta Kuivilan kylässä". Wilskmanin lähetys v. 1896.
Ver.
Mähd. karttalehden 1333 10 B (Renttu) alueella.
8. KM 6617, tasataltta
"Löytänyt talonpoika Edvard Pispala syksyllä 1910 talonsa
peltoa auratessaan Palon kylässä". Wilskmanin kokoelmista.
Ver.
Edvard Pispala, joka asuu Isonkyrön uudesta kirkosta n. 600
m SE, muisti Salomon Wilskmanin käynnin vuosisadan alussa,
mutta kertoi luovuttaneensa tälle ison kupariplootun eikä
tiennyt kiviesineestä mitään.
9. KM 9772:2, tasataltta
"Löytänyt v. 1914 sitten Amerikkaan muuttanut Uno Lindgren
Lehmäjoesta Isonkyrön Lehmäjoen kylästä joenperkaustyössä."
Ver.

10-13. Maanviljelysneuvos E. Björkenheimin kokoelmat, Orisbergin kartano, Orisberg

4 kiviesinettä:

- oikokirves (lp. Isokyrö)
- oikotaltta (-"-)
- -"- (lp. Isokyrö, Lehmäjoki)
- kourutaltta (lp. Isokyrö, Åberg). Åbergin kulmakunta sijaitsee Orismalan kotilammen eteläpuolella karttatahtien 1244 12 A ja B alueilla.

14. K. Bruno Millerin kokoelmat, Kokkola, vasarakirves Isokyrö, Orismala; löydetty hietakuopasta.

15. Vaasan Ruotsalainen lyseo, Ranckenin kokoelmat, Vaasa, reikäkivi
Löydetty Isostakyröstä, "Peräkosken ja Kauhankosken kylien välillä, kuitenkin enemmän Kyrön puolelta".

P r o n s s i k a u s i

1. KM 714, pronssimiekka

Löydetty Isonkyrön Laurolasta. Ver: Litteratursällskapetin luettelossa löytöpaikka "Laurula", luettelossa main. seuran niistä esineistä, jotka on siirretty Yliopiston kansatieteelliseen kokoelmaan, löytöpaikka "Laurila", Färlingin luettelossa löytöpaikka "Laurola".

R a u t a k a u s i

1. KM 276, hopeinen kaularengas

Löydetty luultavasti Napuen kylän Niemenmaa-nimisen mäen syrjästä (K.Killinen: Kiinteitä muinaisjäännöksiä Ulvilan kihlakunnassa, s. 41, k. 26). Niemenmaan mäellä on viisi pronssikautista röykkiötä, joista yhdestä kaivaustutkimuksissa löytyi rautakautinen sekundaarihautaus. Kaularengas lienee löytynyt joko karttatahtien 1333 07 C tai D alueelta.

2. KM 712, soikea tuluskivi

Lp. Isokyrö. Ver.

3. KM 1112, helmi

Löydetty Ulvilan kylästä, Erkkilän talon mailta. Ver.

4. KM 1864, rannerengas

Lp. Isokyrö, Napuen kylä. Ver.

5. KM 2038:24, pyöreä kupurasolki
Lp. "Storkyro, 2 fjerndels mil från Palonkylä by i ett kyttland, hvilket omkring år 1860 ännu var ett sankt kärr af 5-6 alnars djup."
6. KM 2086:351, soikea tuluskivi
Lp. Isokyrö, Palon kylä.
7. KM2086:352, soikea tuluskivi
Lp. Isokyrö, Ventälän kylä.
8. KM 2086:353, soikea tuluskivi
Löydetty Isonkyrön "Soinimalta" (= Soinin maalta ?).
9. KM 2218:166, soikea tuluskivi
Lp. Isokyrö ?
10. KM 2814:13, soikea tuluskivi
Lp. Isokyrö, Taipaleen talon pelto.
11. KM 2831:10, soikea tuluskivi
Lp. Isokyrö, Pappilan pelto.
12. KM 2907:21, soikea tuluskivi
"Palon kyläs pellosta löytty Lukkari J.Tamppari". Ver.
13. KM 3403:5, soikea tuluskivi
"Isonkyrön pitäjästä ventälän kylästä juho knutilan talosta pelosta löyt". Ver.
14. KM 3552:1, soikea tuluskivi
"Isonkyrön pitäjästä pernulan kylästä jako olilan (= Jaakko Ollilan ?) talosta pelosta löyty". Ver.

AJALTAAN EPÄMÄÄRÄISET (TUSKIN ESIHISTORIAALLISET) LÖYDÖT

1. KM 2711:585, puunpalasia
Löydetty Isonkyrön Kuivilan (?) kylän maalta Jaurin (?) nevasta. Ver.
2. KM 3560:1, hioinkivi
"Isonkyrön pitäjästä Kuivilan kylästä Heikki Jaakonpoika Rourun pellosta löydetty".
3. KM 3850:1, hioinkivi
"Löydetty torppari Jaakko Piispalan pellosta".
4. KM 4125:4, hioinkivi
"Isonkyrön pitäjästä loukkon kylästä juha vaisman pellosta löytty".

EI ESIHISTORIAALLINEN LÖYTÖ

1. KM 11807, "kivikirves"
Esine on viikatteen liippa.

PAIKANNIMIHAKEMISTO

(mj = muinaisjäännös

lp = löytöpaikka

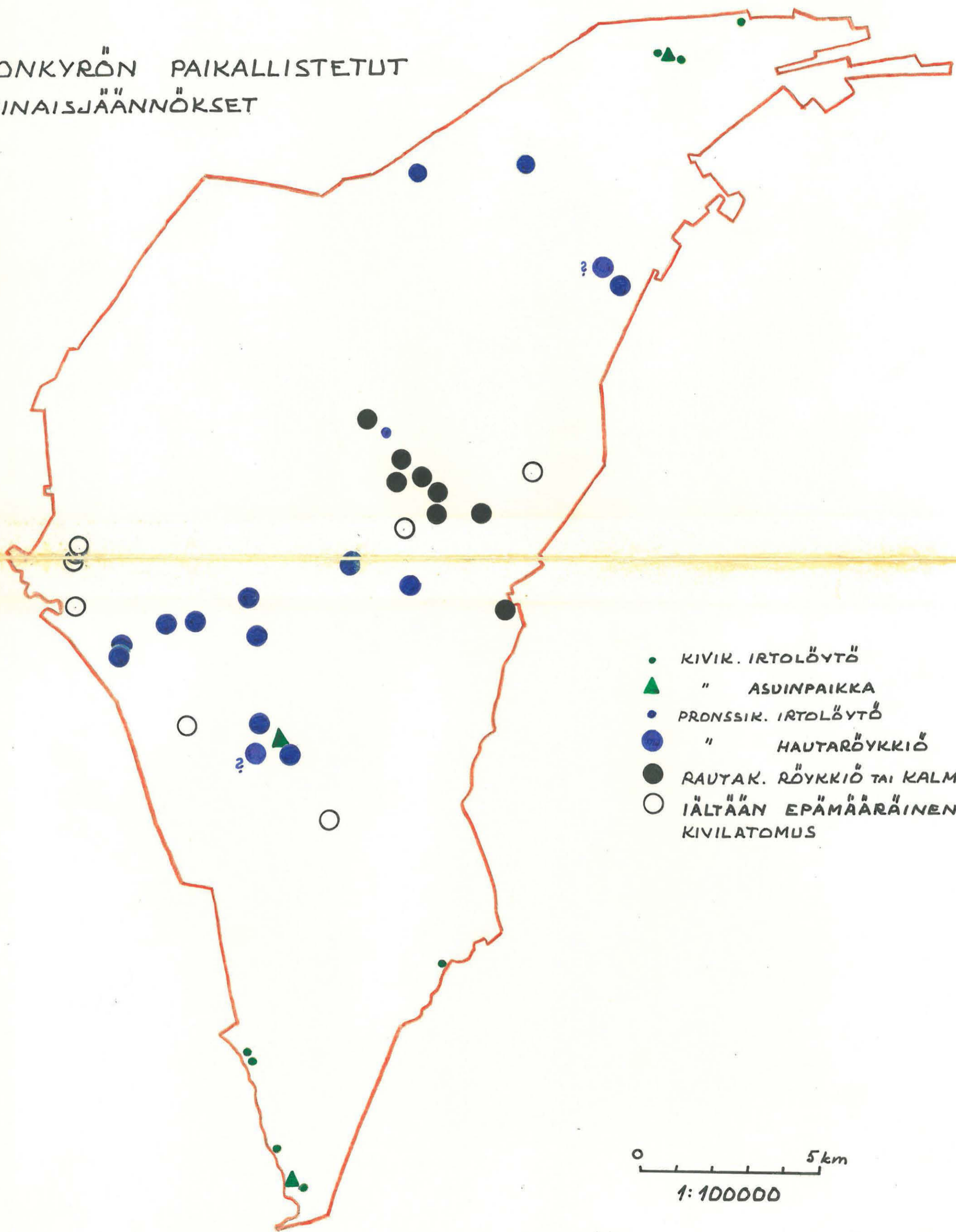
tl = tila tai talo)

Akkala ^l	tl, lp	1244 09 A/3
Ala-Perttilä	tl	1333 07 D/2
Alasen vainio	lp	1333 10 A/3
Ala-Soini	tl	1333 10 B/7
Ankkurilahti	lp	1333 07 A/3
Arosarka	tl	1244 09 D/6
Eframintönkkä	mj	1244 09 D/4
Erkkilä	tl	1333 07 C/2
Erkkilä-Ulvinen	mj	1333 07 C/2
Hautamäki l. -pakka	lp	1333 07 D/8
Homeskorpi	mj	1244 08 B/1
Honkalanmäki	lp	1244 09 A/2
Iisakinkorpi	mj	1333 08 D/1
Isomäki	mj	1244 09 C/1
Iso-Trompari	tl	1244 08 B/4
Jokela	tl	1333 10 B/10
Jokelanmäki	lp	1333 10 B/10
Jokiperä	tl, mj	1244 08 D/1 ja 2
Jouppila	tl	1333 07 A/5
Jussila	tl	1244 09 D/5 ja B/1
Kaaminmäki I	mj	1333 07 D/5
Kaaminmäki II	lp	1333 07 D/8
Kalkkikallio	mj	1333 07 A/1
Kallio	tl, mj	1244 09 D/1 ja 2
Kalliosaari	mj	1333 07 A/6
Kankaanmäki	mj	1244 09 B/1
Kapumäki	lp	1333 07 D/4
Kapustakannanmäki	mj	1333 11 C/1
Karhu	tl	2311 02 D/4
Karhula	tl	1333 11 B/12

Knaapi	tl	1333 07 A/2, 3 ja 4
Koivisto	tl	1333 07 D/7
Korkea	tl	1244 08 B/1
Korkeamäki	tl, mj	1244 08 B/2, 3 ja 4
Korvenmäki	mj	1333 07 A/2
Koskinen	tl	1333 07 A/7
Kukkulamäki	mj	1244 08 B/2
Kulmala	tl	1333 10 B/8 ja 9
Kylmäkorpi	mj	1333 07 A/5
Lahti-Arkkola	tl	1333 10 A/3
Laskiaissaari	tl	1333 07 A/2
Laurilan poikkisarka	mj	1333 07 A/2
Leipimaa	lp	2311 02 D/4
Leväluhta	mj	1333 10 A/1
Luhtakytö	lp	2311 02 D/3
Lunkkulahti	lp	1244 12 A/1
Luoma	tl, mj	2311 02 D/2
Marjamäki	mj	1333 07 D/9
Marttila	tl	1244 09 C/1
Mikintontti	mj	1333 07 A/7
Momminmäki		1333 10 A/1
Mummanneva	lp	1244 12 B/1
Mäkelä	tl	1333 07 C/1
Mäki	tl	1333 07 C/1
Niemenmaanmäki	mj	1333 07 C/1
Nikkola	tl	1244 09 A/1
Nikkolanmäki	lp	1244 09 A/1
Nyyssö	tl, mj	1333 04 D/1
Ollikkala	tl	1333 07 D/4
Pajula	tl	1244 12 A/1
Palojenmäki	mj	1333 07 C/2
Peltokoski	tl	1333 07 A/6
Perttilän riippusilta	mj	1333 07 D/2
Perttula	tl	1333 07 C/1

Perälä	tl, lp	1244 08 D/3 ja 4
Pikkukytö	lp	1244 08 D/4
Pitkäkorpi	tl	1333 07 A/1
Poikkisaranmäki	mj	1333 07 A/2
Pukkila	tl, mj	1333 07 D/1
Purtilo	mj	1333 07 C/3
Pömpeli	tl	1333 11 C/1
Ranta	tl	2311 03 C/1
Rapakkojenkallio	lp	1333 07 D/6
Riihimäki	tl, lp	1333 07 D/3
Rinta	tl, mj	1333 04 C/2
Rinta-Taipale	tl	1333 07 D/9
Rinta-Ulvinen	tl, mj	1333 10 B/1
Rouru	tl, mj	1333 10 B/12
Röökinmäki	mj	1333 11 B/1
Salo	tl	1333 08 D/1
Siperia	lp	2311 03 C/1
Soini	tl, lp	1333 10 B/11
Taipale	tl, lp	1244 09 A/3
Tonolan kalliot	mj	1244 09 D/5
Tuomaanmäki	mj	1333 07 A/3 ja 4
Ulvinen	tl	1333 07 C/2
Vainio-Praski	tl, mj	1333 04 C/1
Vaismaa	tl, lp	1333 08 C/1
Varpola	lp	1333 07 D/10
Varpula	tl, mj	1333 07 B/1
Varsanpää	tl, lp	1333 10 A/2
Vatilo(mäki)	lp	1244 08 D/2
veikkola	tl	2311 02 D/3
Viitaluoma	tl, mj	2311 02 D/1
Viljala	tl	1333 10 B/1
Vuoressalo	mj	1333 10 B/2-9

ISONKYRÖN PAIKALLISTETUT
MUINAISJÄÄNNÖKSET

- KIVIK. IRTOLÖYTÖ
- ▲ " ASUINPAIKKA
- PRONSSIK. IRTOLÖYTÖ
- " HAUTARÖYKKIÖ
- RAUYAK. RÖYKKIÖ TAI KALMISTO
- IÄLTÄÄN EPÄMÄÄRÄINEN KIVILATOMUS

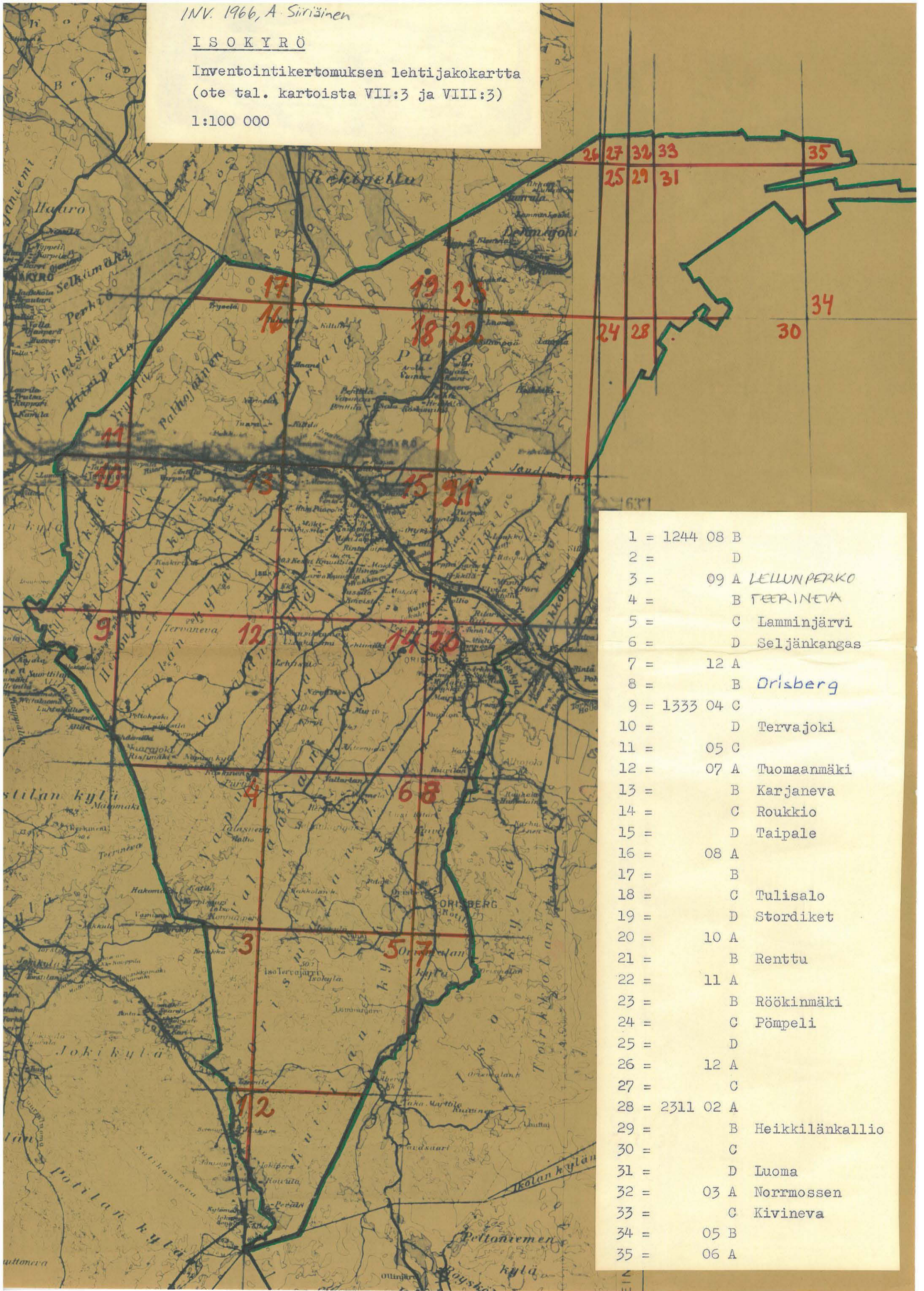
0 5 km
1:100000

INV. 1966, A. Siiräinen

I S O K Y R Ö

Inventointikertomuksen lehtijakokartta
(ote tal. kartoista VII:3 ja VIII:3)

1:100 000

- 1 = 1244 08 B
- 2 = D
- 3 = 09 A LELLUN PERKO
- 4 = B PEERINEVA
- 5 = C Lamminjärvi
- 6 = D Seljänkangas
- 7 = 12 A
- 8 = B **Orisberg**
- 9 = 1333 04 C
- 10 = D Tervajoki
- 11 = 05 C
- 12 = 07 A Tuomaanmäki
- 13 = B Karjaneva
- 14 = C Roukkio
- 15 = D Taipale
- 16 = 08 A
- 17 = B
- 18 = C Tulisalo
- 19 = D Stordiket
- 20 = 10 A
- 21 = B Renttu
- 22 = 11 A
- 23 = B Röökinmäki
- 24 = C Pömpeli
- 25 = D
- 26 = 12 A
- 27 = C
- 28 = 2311 02 A
- 29 = B Heikkilänkallio
- 30 = C
- 31 = D Luoma
- 32 = 03 A Norrmossen
- 33 = C Kivineva
- 34 = 05 B
- 35 = 06 A

Peruskartta 1244 08 B
koordinaatit

ISOKYRÖ

1

Homeskorpi

kl Orismala
tl Korkea 10 ,
om Aarne Jaskari
os Jukaja, Mukari

Kivikautinen asuinpaikka ?

löydöt:

KM 17090, kivikirves

Inventointi 1966

valok. 33342

Mv. Vihtori Korkiamäki oli useita vuosia sitten löytänyt Laihianjoen varrella sijaitsevan tilansa rantapeltoa auratessaan kivikirveen. Löytöpaikka sijaitsee Orismalan kylässä Laihianjoen rannalla Jokiperässä Korven tilan asuintalosta n. 200 m suuntaan 16.00. Paikka on tasaista, loivasti joelta nousevaa savikkopeltoa, joka inventointikesänä oli hakana. Löytäjän mukaan oli maassa runsaasti palaneita kiviä rykelmässä (liesi ?).

ISOKYRÖ ORISMALA HOMESKORPI

F. 33342

LÖYTÖPAIKKA S:STA
07.00 LEHMÄHAASSA

X:9

16/6 A. Siirainen 1966

Peruskartta 1244 08 B
koordinaatit

ISOKYRÖ

3

Korkeamäki

kl Orismala
tl Korkeamäki 2³⁸
om Kosti Korkeamäki
os Jukaja, Jokiperä

Kivikautinen asuinpaikka ?

löydöt:

KM 13271, kvartsi-iskoksia

Inventointi 1966

Laihian inventointityön yhteydessä löysi Aarne Kopisto Laihianjoen varresta Isonkyrön puolelsta 23.7.1953 mahdollisen kivikautisen asuinpaikan. Paikka on n. 300 m Kosti Korkeamäen asuinrakennuksesta luoteeseen pellolla, Kukkulanmäen latomuksista (2) n. 70-100 m länteen. Peltomaasto kohoaa tässä loivasti pohjoiseen matalaksi louhikkomäeksi. Maaperä peltokohoumalla on hiekkaista.

Inventointini yhteydessä en löytänyt paikalta mitään asuinpaikkaan viittaavaa, mutta tuolloin oli pelto heinällä ja havaintojen teko vaikeata. Samalta peltoaukealta on viime vuosisadalla löydetty kaksi kiviesinettä (4).

Peruskartta 1244 08 B
koordinaatit

ISOKYRÖ

2

Kukkulanmäki

kl Orismala
tl Korkeamäki 2³⁸
om Kosti Korkeamäki
os Jukaja, Jokiperä

Kivilatomuksia

Inventointi 1966

valok.33343-345

Mv. Kosti Korkeamäen asuinrakennuksesta n. 200 m NWN:een on matala Kukkulanmäeksi kutsuttu louhikkoinen moreenikohouma Korkeamäen peltoaukean NE-reunassa Laihianjoen E-puolella n. 200 m joesta. Mäen laella tiheässä havumetsässä on polveilevien kiviaitojen ja pienten röykkiöiden muodostama latomus-alue (n. 20 x 20 m), uloimmat kiviaidat (ks. oheista karttaluonnosta) rajoittavat mäen korkeinta aluetta.

Kiviaitojen kivet ovat monenkokoisia; 1,5 m:n läpimittaisista kivenjätkäleistä 10 cm:n läpimittaisiin mulikoihin, suurin osa n. 30-40 cm \varnothing . Yleensä kivet ovat pyörähtäviä kuten moreenikivet ikään, mutta joskus ne ovat terävasärmäisiä, kuin lohkaistuja. Vallit ovat paikoin hyvin matalat ja vaikeat tiheästä aluskasvillisuudesta (mm. katajaa) erottaa, paikoin taas yli 0,5 m korkeat ja jyrkkäseinäiset.

Röykkiöt ovat matalia ja pyöreitä, läpimitaltaan n. 0,5-1 m. Latomukset ovat vahvasti sammaloituneet, niiden päällä kasvaa puita.

ISOKYRÖ ORISMALA KUKKULANMÄKI

F 33343

F 33344

IV:8

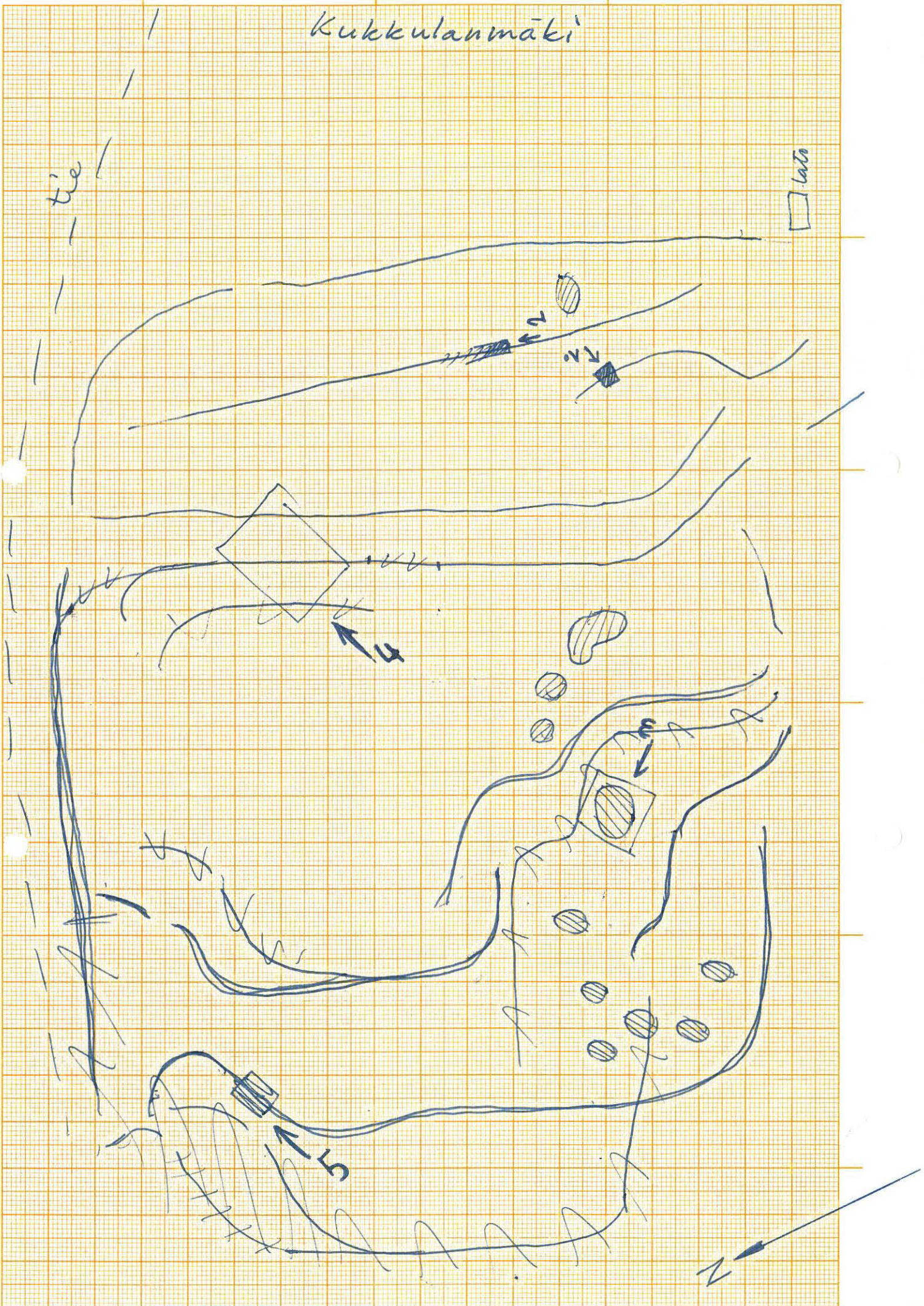
IV:10

F 33345

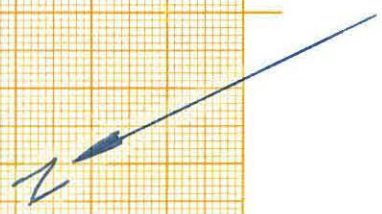
IV:9

Kukkulanmäki

tie

lato

Kukkulanmäki

Tiheässä havumetsässä (kartalla A)

Korkiamäen peltoaukean N-puolella lövällä
louhikkaisella ^{moreeni} kohoamalla.

Uloimmat kivirivit reunustavat mäen korkeinta kohtaa.

Kivet erikokoaisia (\varnothing 10 cm - 1 - 1,5 m); rivit ja räjähkiöt valvalla saumaloituneet. Puita kasvaa päällä (erästä leannosta lasiin 45 vuorokauden kuluessa)

Valokuvat:

① IV: 7

② IV: 8

③ IV: 9

④ IV: 10

5 IV: 11

Omistussuhteet saavat luvun ne 33.

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

4 KM 2068:4-5, 2 kivitalttaa

Inventointi 1966

kl Orismala
tl Korkeamäki 2³⁸
om Kosti Korkeamäki
os Jukaja, Jokiperä

Kummankin esineen (2068:4 tasataltta, :5 kourutaltta) on yliopp. E.J.Chydenius lahjoittanut Suomen Muinaismuistoyhdistykselle 3.6.1881. "N^{rot} 4 ja 5 löydetty Jokiperästä Laihian joen varresta, Isontrompparin talon pellosta Orismalan kylästä Isoakyröä". Kosti Korkeamäen tila on ollut Ison-Trompparin maita toiseen maailmansotaan asti, jonka jälkeen se oli myyty K.Korkeamäelle pika-asutustilaksi. Laihianjoki virtaa peltoaukeaman läpi karttalehden 1244 08 B alueella, joten esineet kuulunevat melko varmasti tämän karttalehden löytöihin, ehkäpä ne ovat asuinpaikan 3 (Korkeamäki) löydöksiä.

Feruskartta 1244 08 D
koordinaatit

ISOKYRÖ

1

Jokiperä

kl Orismala
tl Jokiperä 2⁵⁷
om Edvard Korkeamäki
os Jukaja, Jokiperä

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 17079, kivitaltta

Laihian kotiseutumuseo, kivitaltta

Inventointi 1966

vaakok. 33346

KM 17079:

Mv. Edvard Korkeamäki oli useita vuosia sitten löytänyt esineen omistamaltaan pellolta Laihianjoen matalalta itätörmältä. Peltoaukea on paikalla tasainen, maasto nousee loivasti koilliseen vasta metsänreunassa. Ei merkkejä asuinpaikasta.

Kotiseutumuseon esine:

"Löysi mv. Edvard Korkeamäki kotinsa lähellä olevasta perunapellosta, mäkirannan reunalta v. 1926." Löytöpaikka on suunnilleen sama kuin taltan KM 17079.

ISOKYRÖ" ORISMALA JOKIPERÄ"

F 33346

LÖYTÖPAIKKA S:STA 43.50.
OIKEALLA NÄKYVÄN LA-
DON KOHDALLA ON SI-
JAINNUT VATILOMÄEN
TORPPA (LP. N:O 2)

III:4

Valok A Surinainen 1966

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

2 KM 2950:7, tasataltta

3 KM 4000:1, hioinkivi

4 KM 4000:2, tasataltta

Vatilo

Inväntointi 1966

valok. 33346 (=

1, Jokiperä)

kl Orismala

tl Jokiperä 2⁵⁷

om Edvard Korkeamäki

os Jukaja, Jokiperä

S.Wilskmanin lähetys 10.2.1894: "Laihian joelta Jaakko Vatilomäestä löytty". Tarkoittanee nyt jo purettua Vatilon torppaa, joka on sijainnut Edvard Korkeamäen (ks. löytöä n:o 1, Jokiperä) talosta n. 100 m SE matalalla mäellä. Mäkeä on mv. Korkeamäen kertoman mukaan ennen kutsuttu Vatilomäeksi, jolta esine on mahdollisesti löytynyt. Nyt on mäellä Korkeamäen talo.

"Saman Vatilon ent. torpan pellosta Jokisivun mäeltä, pari km Isonkyrön, Laihian ja Ilmajoen rajain kulmuksesta pohjoiseen päin löydetty munanmuotoisen reiällisen kiviaseen molemmat puoliskot" (J.Ailion muistiinpano). Esine on hävinnyt.

Inventointi 1966

kl Kuivila
tl Perälä 6
om Nikolai Perälä
os Laihia, Jokiperä

"Saatu Juho Perälän torpasta, Läheltä Laihian, Isonkyrön, Ylistaron ja Ilmajoen rajojen yhtymäkohtaa, Laihianjoen oikealta puolelta. Esineen löysi torpan isäntä rakennuksista WSW-suuntaan 100-kunnan sylen päässä olevalta vainioltaan, sen nurkalla josakin ojaa luodessaan eli pyörtänöö kuokkiessaan." Juho Perälä on kuollut 25 vuotta sitten, torppaa asustaa nykyisin Nikolai Perälä, joka ei löydöstä tiennyt. Torppa sijaitsee Kuivilan kylässä, n. 200 m Laihianjoesta, löytöpaikka siitä n. 180 m SWS eli keskellä tasaista peltoaukeata n. 100 m joesta. Ei merkkejä asuinpaikasta.

Äyräpään mukaan hioimen hiontajäljet eivät ole kivikautiset.

Inventointi 1966

kl Kuivila
tl Perälä 6
om Pentti Perälä
os Laihia, Jokiperä

"Saatu toisesta Perälän torpasta, edellisestä (ks. n:o 3, Perälä) SE, ja löysi torpanpoika Jaakko Kujala syksyllä 1901 välttämässään Pikkukyrön nimistä peltoa mäen sisässä torpasta n. 200 sylvä NW suuntaan, pellon NW-laidalta, läheltä kalliota". Tilan omistaja, mv. Pentti Perälä, ei tiennyt löydöstä, mutta osasi näyttää Pikkukydöksi kutsutun nyt jo metsittyneen vanhan pellon n. 200 m asuinrakennuksesta pohjoiseen. Paikka sijaitsi kahden moreeniselänteen välissä, jossa oli SE-NW-suuntainen soistunut notkelma. Notkelman pituussuuntaan kulkeneet miltei umpeutuneet ojat osoittivat paikan olleen aikoinaan peltona. Maasto ei näytä kivikautiseksi asuinpaikaksi sovelialta eikä täältä muitakaan löytöjä ole tehty.

Peruskartta 1244 09 A
koordinaatit

ISOKYRÖ
LELLUNPERKO 1
Nikkolanmäki

kl Orismala
tl Nikkola 2⁷⁴
om Raimo Suojanen
os Jukaja, Mukari

Kivikautinen irtolöytö

löydöt:

KM 17084, kivitaltta

Inventointi 1966

valok. 33347

V. 1917 on Orismalan kylän Nikkolanmäestä löydetty kivitaltta. Mäki on pieni, korkeahko moreenikumpare (n. 100 m \varnothing) Laihianjoen itärannalla. Mäen rinteet ovat jyrkimmät muhin ilmansuuntiin paitsi itään. Mäen laella on Nikkolan talo, jonka pihaa ta-soitettaessa esine löytyi. Aivan tarkkaa löytöpaikkaa ei löytä-jäkään, mv. Raimo Suojanen, osannut osoittaa - muisti vain, että "jostain kuistin edustalta" se tuli. Löytösyvyyttäkin ei enää muistettu.

Paikalla ei ole asuinpaikkaa (hautalöytö ?, vrt. lp. n:o 2, Honkalanmäki, joka sijaitsee n. 200 m Nikkolanmäestä SE).

124409A 1-3

Peruskartta 1244 09 A
koordinaatit

ISOKYRÖ
LELLUNPERKO 2
Honkalanmäki

kl Orismala
yhteismaata

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 2831:11, saviruukku

Inventointi 1966

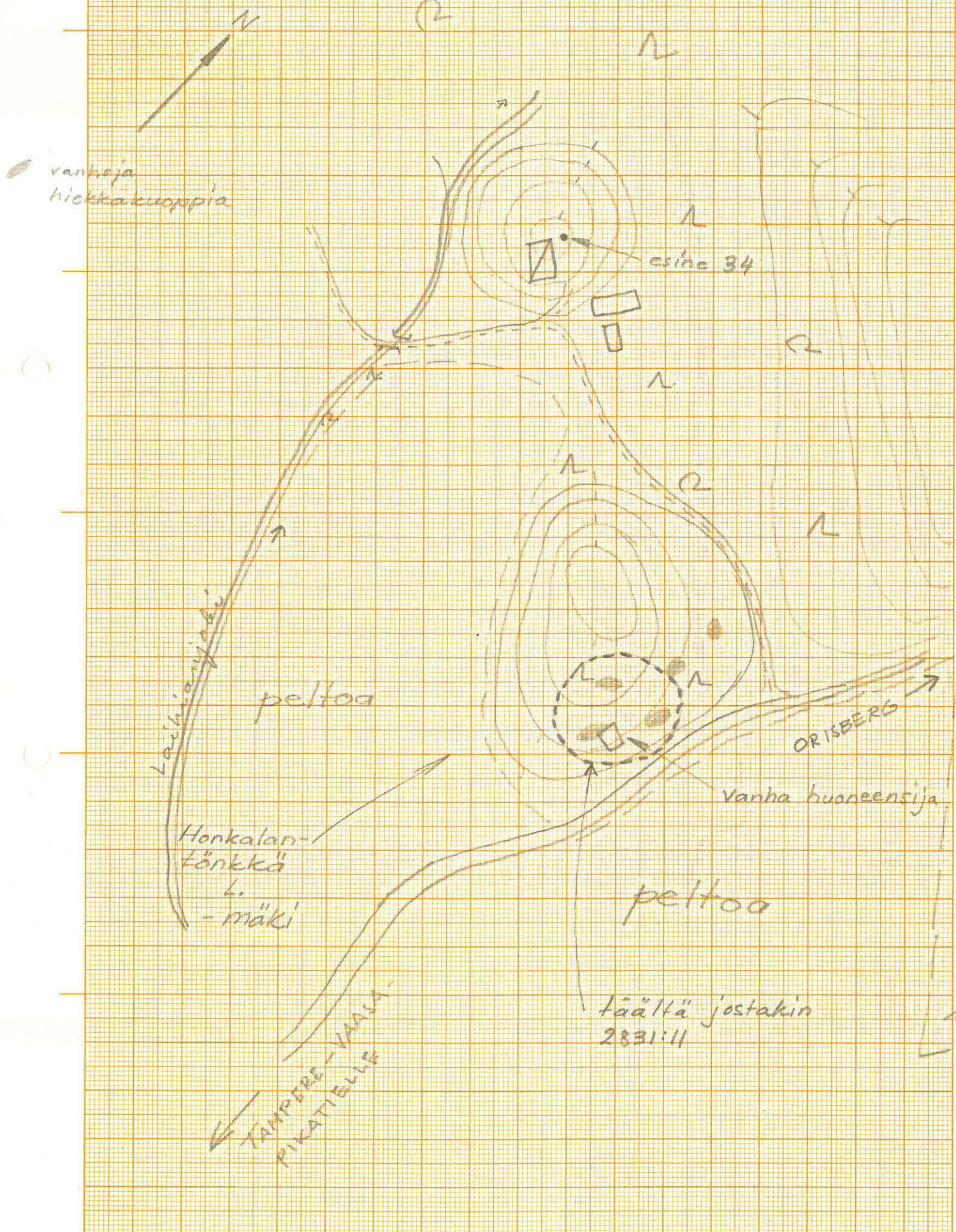
valok. 33348-349

S. Wilskman lähetti museoon 16.9.1892 saviruukun, josta vain yläosa puuttui, seuraavin löytötiedoin: "Isonkyrön pitäjästä orismalan kyläkunnasta Laurilan torpari laihijan rajalta jokipin kylästä jakopi juhanpoika Saukola löyrety kuren kortelin syvyydestä satumatomasta mäjestä hieta kaivajes". Löytäjä on siis luultavasti ollut Laurilan torppari Jaakoppi Saukkola. Mv. Vihtori Korkeamäki tiesikin, että tuon niminen torppari on Laurilan maita asunut ja tiesi löydöstäkin, että se olisi tehty metsäiseltä, n. 120 x 100 m laajalta Honkalanmäeltä, joka sijaitsee Nikkolanmäestä (ks lp. n:o 1) n. 150 m SE, mäen SE-rinteestä. Paikalla oli aluskasvillisuuden peittämä pienen rakennuksen kivijalka ja sen ympärillä useita pieniä hiekkakuoppia (nyt jo nurmettuneita), ks. karttaluonnosta. Todennäköisesti on ruukku löytynyt jostakin näistä kuopista, joista syvimmät olivat nykyisellään n. m:n syvyisiä.

Kulttuurikerrosta ei missään lohkaraisella moreenimäellä esiintynyt eikä muitakaan merkkejä asuinpaikasta, maasto ei vaikuttanut edes asuinpaikaksi sovelialta. Käsitys, että Orismalan saviruukku olisi venekirveshaudasta peräisin, sai siis lisävahvistusta. Myös Nikkolanmäen taltta, joka oli löytynyt samanlaiselta maastokohdalta, saattaa olla hautalöytö.

Luonnos 11

n. 1:2000

Peruskartta 1244 09 A

ISOKYRÖ

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

LELLUNPERKO 3 KM 3371, kourutaltoa ja KM 2440:7, tasataltoa

Inventointi 1966

Esineen KM 3371 oli torpanpoika Matti Hög löytänyt Orismalan kylästä syksyllä 1896 kyntäessään peltoa lähellä Akkalan (tai Arkkalan) torppaa Jokiperässä. Esineestä KM 2440:7 on tiedossa vain, että sen on löytänyt Arkkolan talonpoika ja ostanut oikeusraatimies J.Kr.Svanljung Vaasassa ja lähettänyt Suomen Muinaismuistoyhdistykselle.

Kumpikin esine lienee löytynyt Orismalan kylän Taipaleen talon (jonka entinen nimi on ollut Arkkola) mailta. Taipaleen talo sijaitsee Laihianjoesta runsaat 200 m NE, tilan pellot jokivarressa karttalehden 1244 09 A alueella. Kiviesineet kuuluvat todennäköisesti Jokiperän Laihianjoen varren löytöketjuun ja olisivat näin ollen sen alimmat kivikautiset löydöt (peltoaukean korkeus Taipaleen talon kohdilla on n. m ymp.).

Peruskartta 1244 09 C
koordinaatit

kl Orismala
tl ¹⁴Mättiä 14
om Tauno Marttila
os Orismala, Orisberg

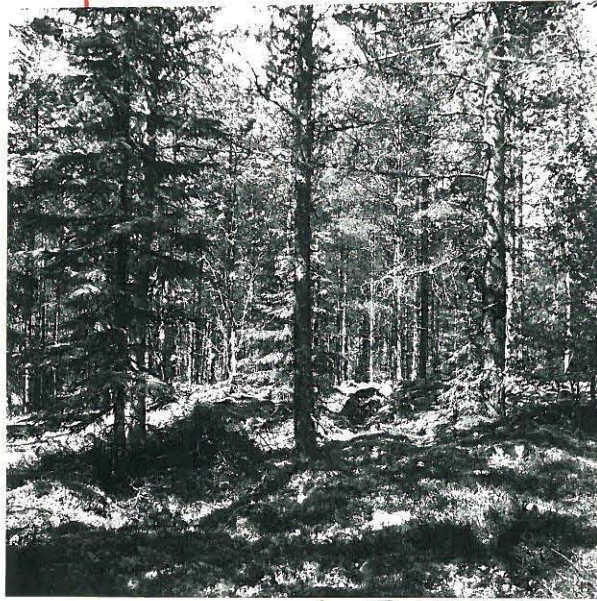
ISOKYRÖ
LAMMINJÄRVI 1
Isomäki

Röykyö

Inventointi 1966
valok. 33352

Isomäki sijaitsee Orsibergin kartanosta n. 4,3 km SSW Orsi-
berg-Huissi-tien länsipuolella, tiestä n. 100 m:n päässä Mart-
tilan talon kohdalla. Mäki on korkea ja louhikkoinen. Huipulla
jyrkän etelärinteen päällä sekametsässä on pitkulainen röyk-
kiö kivikkoalustalla, joka lienee pieni, luontainen "pirunpel-
to". Röykkiön koko on n. 10 x 8 m, korkeus n. 1 m SE-osassa,
N-osa on matala. Röykkiötä on pengottu, SE-osassa on syvä
kuoppa, jossa kasvaa kuusi ja mänty.

ISOKYRÖ ORISMALA ISOMÄKI
1244 09 C LAMMINJÄRVI 1

F 33352

RÖYKKIÖ S:STA 18.00.

III:1

Valt A Sijainen 1961

Peruskartta 1244 09 B
koordinaatit

ISOKYRÖ
TEERINEVA 1
Kankaanmäki

kl Napue
tl Jussila
om Lauri Ritari
os Orismala, Valtaala

Röykkiö ?

Inventointi 1966

valok. 33350

Kankaanmäki on Seljänkankaan harjujakson Napuen kylän läpi kulkeva osa; harjun pohjoisrinnettä noudattelee Seljänkankaan tie, josta erkanee vasta valmistunut Laihian Jokikylän tie Kankaanmäen ylitse. Tienristeyksestä n. m SE on harjujaksossa korkeampi alue, jonka huippu on harjun etelärinteen päällä pienen suon pohjoispuolella. Mäki on hyvin lohkarainen (harjuaineuksen päällä olevaa moreenikerrosta), korkein alue on kuitenkin vähälohkareisempi.

Mäen laella harvassa männikössä on matala kiveys. Läheisen Jusilan talon isäntä, mv. Lauri Jussila, kertoi, että paikalla oli vielä hänen pikkupoikana ollessaan korkea kiviroukkio, jota jo hänen isänsä oli aikanaan kaiveskellut, mutta jättänyt henkien pelossa sikseen. Kertoja oli sitten itsekin myöhemmin paikkaa penkonut ja heitellyt röykkiön kivet hajalleen ympäristöön; vähän sanoi homman peloittaneen. Odotettua aarretta ei löytynyt. Varmuutta ei mäellä sijainneesta röykkiöstä voi saada, onhan matala, luontainen "pirunpelto", jolta kivikko nyt näyttää, saattanut muistissa kasvaa todelliseksi röykkiöksi.

ISOKYRÖ NAPUE KANKAANMÄKI

F 33351

Kuva

F 33350

Stereopari

HAJOITETUN RÖYKKIÖN (?) PAIKKA
S:STA 40.00.

V. 210.7-8

Valt. A. S. 1961

1244 09 D 1-6

1521 0018

Peruskartta 1244 09 D

koordinaatit X 697962, Y 56566, Z -35-90m

ISOKYRÖ

SELJÄNKANGAS 1

Kallio

kl Valtaala

tl Kallio 4

om Edvin Petäjä

os Orismala, Valtaala

SEL 18

Kivikautinen asuinpaikka

Löydöt:

KM 17091:1-5, kvartsiesineitä ja -iskoksia

Inventointi 1966
valok. 33353

Löytöpaikka on Seljänskankaan pohjoisrinteellä Valtaalan kylässä, Jussilan talosta n. 400 m s:aan 18.00. Seljänskankaan tie kulkee tässä harjun pohjoisrinteellä, johon se on leikattu (ks. valok.); löytöpaikan kohdalla ylittää korkeajännitelinja harjun. Harjuun tehdystä matalasta tieleikkauksesta, n. 30° jyrkästä rinteestä löytyi ohuen turpeen alta kvartsisiesineitä ja -iskoksia. Maaperä on maanpinnassa lohkarista moreenia. Minkäänlaista värjäytynyttä kulttuurikerrosta ei näkynyt. Löytöjä tuli n. 10-15 m:n pituiselta alueelta pitkin leikkausta. Paikan korkeus on n. 35 m ymp., se on harjun pohjoispuolista tasankoa pari metriä korkeammalla. Löytökohta on röykkiön SELJÄNKANGAS 2 alapuolella.

15210018

Peruskartta 1244 09 D
koordinaatit

kl Valtaala
tl Kallio 4
om Edvin Petäjä
os Orismala, Valtaala

Röykyö

ISOKYRÖ

SELJÄNKANGAS 2

Kallio

Sel 18

Inventointi 1966
valok. 33354-355

Röykkiö sijaitsee Seljänkankaan pohjoisrinteellä Valtaalan kylän Jussilan talosta n. 400 m s:aan 19.00, vrt. kivik. asp:n SELJÄNKANGAS 1 sijainnin selvitystä. Röykkiö on harjun laen ja alapuolella olevan peltotasangon puolivälissä n. 30° jyrkällä louhikkoisella rinteellä. Se on pitkulainen, n. 15 m pitkä ja n. 2 m leveä, matala röykkiö, jonka pituusakseli on harjun suuntainen (s:ssa 13.00-43.00.). Röykkiö on tehty ϕ n. 20-30 cm kivistä, kummassakin päässä on pari isompaa lohkaretta, itäpään iso lohkare on n. 70 cm korkea (ks. kuvaa). Röykkiö on sammaloitunut ja sieltä täältä hieman kaiveskeltu sekä metsänhakuun (voimajohto-~~linjaa~~ varten) jäljiltä risujen peitossa.

ISOKYRÖ VALTAALA KALLIO

1244 09 D SELJÄNKANGAS 2

F 33354

F 33355

Kuva

Stereopari

RÖYKKIÖN ITÄPÄÄ LÄNSIPÄÄSTÄ KU-
VATTUNA.

V VIII 7-8

Valok. A. Siirainen 1966

15210019

Peruskartta 1244 09 D

koordinaatit x 6978 00

kl Orismala

tl 1018

om

os

Röykiö

ISOKYRÖ

SELJÄNKANGAS (3)

SUL 19

Inventointi 1966

Röykkiö sijaitsee Seljänskankaan eteläpuolella, eräällä harju-
jaksoon liittyvistä SE-NW-suuntaisista moreeniselänteistä.
Selänne, jonka eteläreunalla tiheässä sekametsässä röykkiö on,
on huuhtoutunut erittäin louhikkoiseksi. Röykkiö on koottu
pienistä kivistä, sen läpimitta on n. 8 m, korkeus n. 1 m. Si-
tä on keskeltä kaiveskeltu, päällä ja reunalla kasvaa koivuja
ja kuusia. Röykkiötä on maastossa vaikea erottaa.

Peruskartta 1244 09 D

ISOKYRÖ

SELJÄNKANGAS

Hävitettyjä ja hävinneitä muinaisjäännöksiä

SELJÄNKANGAS 4, røykkiö

SELJÄNKANGAS 5, käräjäympyrä (?)

SELJÄNKANGAS 6, kiviesine

Inventointi 1966

Mv. Lauri Jussila (os. Orismala, Valtaala) tiesi kertoa Arvo Tuuri-nimisen sittemmin Talvisodassa kaatuneen paikkakuntalaisen löytäneen n. 30 v. sitten kiviesineen sorakuopasta Seljänkankaalta Orismalan kylästä. Löytäjä oli myynyt esineen sopivaksi katsomastaan hinnasta, puolesta kilosta lenkkimakkaraa, Matti Suokko-nimiselle miehelle. Esineen myöhempi kohtalo oli tuntematon, sen arveltiin kyllä joutuneen Vaasan museoon, mutta siellä on talletettuna ainoastaan yksi Isostakyröstä, sekin Lehmäjoelta, löydetty ^{kivi/}esine.

Tarkempaa löytökohtaa ei osattu näyttää, mutta muistettiin, että se olisi n. 100 m Orismalan kylän Arosaran talon N-puolella. Talo sijaitsee Seljänkankaalla n. m Orisbergin kartanosta NW. Täällä on harjuun kaivettu laajoja sorakuoppia ja maasto on täysin rikkoutunutta. Kivikautisen asuinpaikan merkkejä ei tienoilta löytynyt, lähin kivikautinen asuinpaikka on Seljänkankaalla n. m NW (Seljänkangas L, Kallio). Sorakuoppien reunoilta on kuulemma löydetty ihmisluita arvatenkin Isonvihan ajoilta.

Inventointi 1966

Isokyröläisen valokuvaajan Kalevi Mielty (os. Isokyrö) kertoman mukaan on TVH:n soranajon yhteydessä hävinnyt kokonaan Seljänpään harjujaksoon kuulunut osa, jolla on ollut Eframintönkäksi kutsuttu mäki (ks. karttaa). Mäki oli ollut korkeahko, jyrkkärinteinen moreenimäki, jonka laella oli ollut tasainen n. 100 x 30 m laaja tasanne. Tasanteen NW-reunalla oli valok. Mieltyn mukaan ollut pieni, n. metrin korkuinen kivikasa, jossa keskellä oli ollut kuoppa. Vielä v. 1957 oli rökkiö ollut paikallaan, nyt on mäen kohdalla laajoja sora-kuoppia, jotka ovat rikkoneet pitkälti komeata Seljänpäänkangasta.

Inventointi 1966
valok. 33356

K. Killisellä on teoksessaan Ulvilan kihlakunnan kiinteistä muinaisjäännöksistä seuraavanlainen tieto: "Koska esi-isäimme oikeusmenoista on jotenkin vähän tietoa, niin mainitsen tässä, mitä etelä Pohjanmaalla siitä kerrotaan. Ison-Kyrön pitäjän lounais-osatse käypi pitkä kangasmaa, ulottuen sen naapuripiitäjästä Laihialta Ilmajoelle asti. Napujen kylän takana, Tonolan maassa, on tuolla kankaalla suuri kivikehä, niinkuin hajonneen kiviaidan raunio. Siitä kerrotaan, että kiviaidalla eli kehällä ovat istuneet tuomarit, kehän sisällä on ollut tuomittava. Jos tämä oli niin suuren rikoksen tehnyt, että se kuolemalla rangaistiin, niin kukin kehällä istujista on ottanut siitä kiven ja rikollinen on paikalla kuoliaaksi kivitetty. Sellainen on kansan puhe."

Tonolan kallioksi kutsuttu matala, tasainen kalliopaljastuma on Seljänkankaan W-rinteen alapuolella Lauri Jussilan talosta n. 200-250 m NW, sähkölinjalla Valtaalan ja Napuen kylien rajalla Valtaalan puolella, rajasta n. 10 m. Kalliolla on joitakin isoja kivilohkareita, joiden pohjoispuolella Jussilan talon vanhanisännän, Juho Jussilan (ikä 70 v., os. Orismala, Valtaala), muistin mukaan hänen pikkupoikana ollessaan olisi vielä ollut useita isoja, litteitä kiviä ympyrässä.

kl. Valtaala
tl. Jussila 5^{12/33}
om. Lauri Jussila
os. Orismala, Valtaala

Peruskartta 1244 12 A *ei karttaa*
koordinaatit

ISOKYRÖ

1

Lunkkulahti

kl Orismala
tl Pajula 4
om Einari Kaksonen
os Orismala, Orisberg

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

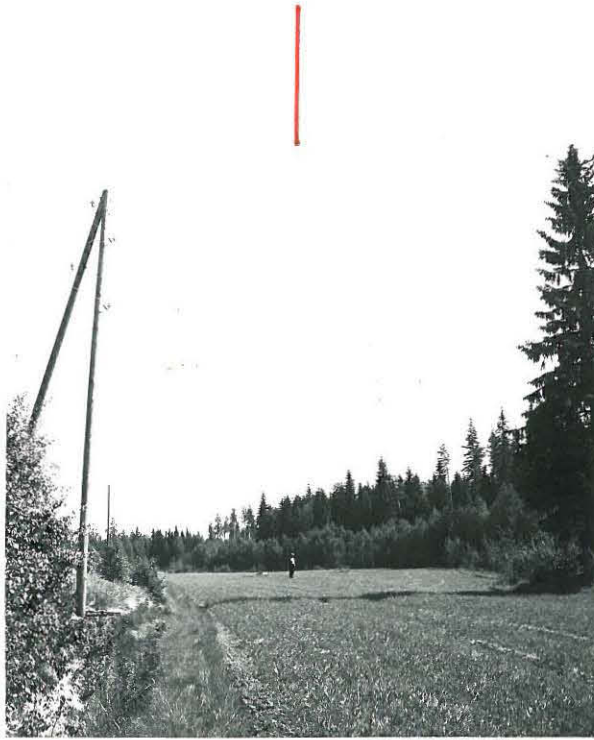
KM 17085, kourutaltta

Inventointi 1966

valok. 33357

1950-luvun alkupuolella oli mv. Antti Kaksonen löytänyt nykyisin poikansa, mv. Einari Kaksonen, omistuksessa olevan tilan maalta kourutaltan. Löytöpaikka on asuinrakennuksesta n. 400 m ENE tasaisella pellolla, kapeassa "Lunkkulahdeksi" nimitetyssä "solassa" louhikkomäkien välissä. Esine on löytynyt kynnettäessä n. 15-20 cm syvältä savimaasta.

ISOKYRÖ ORISMALA LUNKKULAHTI

F 33357

LÖYTÖPAIKKA (MIE-
HEN KOHDALLA) S:STA
40.00.

V:5

Peruskartta 1244 12 B *ei karttaa*

ISOKYRÖ
ORISBERG

Tarkemmin paikallistamattomat irtolöydöt

ORISBERG 1, hioin

Inventointi 1966

Orisbergin kartanossa edesmenneen maanviljelysneuvos Björkenheimin kokoelmassa on säilytettävänä hioinkivi, mahd. kivikautinen, jonka löytötiedot ovat seuraavat: "Orismala, Mummon neva, ½-1 km S kartanosta. Tullut äestettäessä piikin teriin". Varmuutta löytöpaikasta ei enää voinut saada, mutta mainittakoon, että Orisbergin kartanon lounaispuolella, Kotilammen länsipuolella on suosta viljelykselle raivattua peltoa; erästä peltokapeikkaa kahden mäen välissä, joiden mäkien yli Jokiperään vievä kärkytie johtaa, kutsutaan vielä Mummankujaksi (ks. karttaa). Pellot ovat nähtävästi raivattu juuri Mummannevasta, joten löytö kuulunee tälle karttalehdelle.

1333 04 C 1-2

15210023

Peruskartta 1333 04 C

koordinaatit x 6984 90, y 559 84 z.??,?m

ISOKYRÖ

1

Vainio-Praski

kl Ritaala

tl Vainio-Praski 3¹⁴

om Matti Praski

os Isokyrö, Hevonkoski

Röykkiö

Inventointi 1966

valok. 33358

Röykkiö sijaitsee NE-SW-suuntaisella pitkulaisella moreenimäellä Ritaalan kylätien länsipuolella. Mäen kohdalla on kylätien vierusojan yli tehty uusi rautarakenteinen silta pellolle, jolta puolestaan nousee mäen laelle huomaamaton talvitie.

Röykkiö on ryteikköisessä havumetsässä mäen laella. Se on pyöreä, \varnothing n. 5-6 m, ja matala. Keskellä on iso lohkare silmänä. Röykkiö on paksun varputurpeen peitossa ja sen päällä kasvaa kuusia. Röykkiötä on vaikea erottaa maastossa.

ISOKYRÖ

1333 04C

RITAALA VAINIO-PRASKI

F 33358

RÖYKKIÖ S:STA 48.00.

V:12

16/11 A 11/11 1911

15210024

Peruskartta 1333 04 C
koordinaatit

ISOKYRÖ

2

Rinta

kl Ritaala
tl Rinta 3
om Valde Rintatalo
os Tervajoki, Ritaala

3 röykkiötä

Inventointi 1966

valok. 33359-361

Röykkiöt sijaitsevat Ritaalan-Naarajoen kylätien lounaispuolella n. 5,3 km linnuntietä Kyrönjoesta etelään. Kylätien ja peltoaukean välissä on n. 100 x 100 m laaja, matala ja louhikkoinen moreenikumpare, jonka laella tiheässä havumetsässä röykkiöt ovat.

Röykkiö A: kehämäinen (\emptyset n. 3-4 m), ladottu läpimitaltaan n. 1 m:n lohkeista, keskusta kivetön. Paksun sammaleen peitossa. Kehän SE-osan päällä kasvaa kuusi.

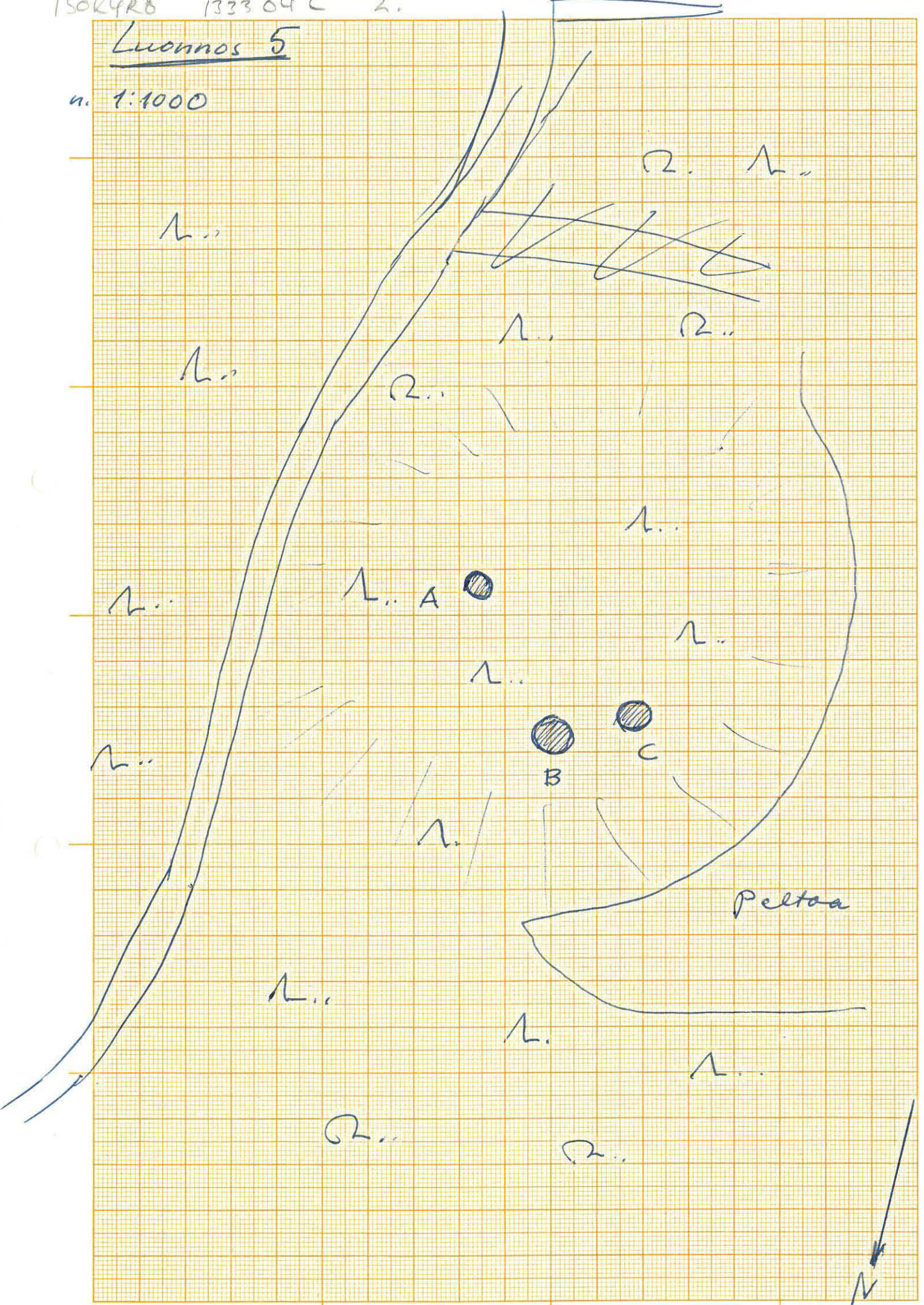
Röykkiö B: muoto kuten ed. (\emptyset n. 5 m). Kivien läpim. n. ½-1 m. Korkeus n. 1 m. Kehällä kasvaa kaksi kuusta; paksun sammaleen peitossa.

Röykkiö C: Kuten ed. (\emptyset n. 4 m), matala. Kehän SW-osan päällä kasvaa kuusi; paksun sammaleen peitossa.

Röykkiöitä on vaikea maastossa erottaa.

Luonnos 5

n. 1:1000

ISOKYRÖ RITAALA RINTA

1333 04C

V:9

RÖYKKIÖ A S:STA 47.00.

F 33359

V:10

RÖYKKIÖ B S:STA 59.00.

F 33360

V:11

RÖYKKIÖ C S:STA 03.00.

F 33361

V:12 A S:STA 10.00

152 1 0022

Peruskartta 1333 04 D

koordinaatit x 698572, y 559 70, z 25 m

ISOKYRÖ

TERVAJOKI 1

Nyyssö

kl Ritaala

tl Nyyssö 6

om kansak. op. Veikko Ollila

os Ulvilantie 17 a M, Helsinki 35

2 røykkiötä

Inventointi 1966
valok. 33362-363

Mäki, jolla röykkiöt sijaitsevat, on Ritaalan kylätien länsipuolella, n. 200 m tiestä peltoaukean takana. Röykkiöt ovat kahdesta peltojen ympäröimästä metsäisestä, korkeahkosta ja jyrkkärinteisestä moreenimäestä eteläisemmällä, joka myös on korkeampi. Ne sijaitsevat mäen ~~xxxxx~~ laen länsipuolella loivalla länsirinteellä tiheässä puolukkatyyppin sekametsässä. Ne ovat n. 7-10 m:n etäisyydellä toisistaan.

Röykkiö A: pyöreä, Ø n. 5 m, korkeus alle 0,5 m. Ladottu n. päänkäkoisista kivistä. Keskellä kuoppa. Vahvan varputurpeen peitossa.

Röykkiö B: pyöreä, Ø n. 5 m, korkeus n. 0,5 m. Ladottu hie-man isommista kivistä kuin A. Keskellä kuoppa. Vahvan varputurpeen peitossa, röykkiön päällä kasvaa kuusi.

Röykkiöitä on vaikea erottaa maastossa.

ISOKYRÖ RITAALA NYYSÖ
1333 04 D TERVAJOKI 1

F 33362

RÖYKKIÖ A S:STA 40.00.

X:3

F 33363

RÖYKKIÖ B S:STA 42.00.

X:4

Valok A. Sürriäinen 1966

1333 07A 1-7

1521 0003

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ventälä
tl Pitkäkorpi 1⁹₃₁
om Aarno Knuuttila
os Isokyrö as.

2 röykkiötä

ISOKYRÖ
TUOMAAINMÄKI 1
Kalkkikallio

Inventointi 1966
valok. 33364-366

Kalkkikallio on laakea, matala kalliomaasto Ventälän kylätien itäpuolella, tiestä n. 400 m:n päässä. Röykkiöt sijaitsevat n. 200 m Pitkäkorven talosta etelään yli peltoaukean, röykkiö A n. 100 m ja röykkiö B n. 60 m pellonreunasta metsään loivasti pohjoiseen ja länteen viettävässä maastossa harvassa sekametsässä.

Röykkiö A: pitkulainen, n. 9 x 5 m, vajaa m:n korkuinen (pit. aks. s:ssa 15.00-45.00), tasakokoisista (\emptyset n. 40 cm) kivistä ladottu. W-päädystä suurehko (\emptyset n. 1 m) lohkare, joka ei nouse muuta kiveystä korkeammalle. Keskeltä kaiveskeltu, sammaloitunut.

Röykkiö B: A:sta n. 60 m s:aan 11.50 pienellä kalliokohoumalla. Hajoitettu, vain N-osan reunakivet ja muutama keskuskivi jäljellä. Alunperin pyöreä (\emptyset n. 4-5 m). Sammaloitunut.

Paikalla on Schvindt käynyt v. 1900 ja antanut röykkiöstä seuraavanlaisen kuvauksen: "Matti Luoman torpasta noin puoli km eteläkaakkoon (hiukan enemmän etelään) viljelyksien toisella puolella kalliomäellä, 63 m aidasta (mitattu suoraan roukkiosta Matti Luoman asuntoon päin) on:

roukkio 10 m lännestä itään ja 7 m pohjoisesta etelään, noin 0,7 m korkea, pengottu
noin 55 m edellisestä itään (vähäsen koilliseen) ja 38 m suoraan etelään viljelyksien aidasta on samalla kalliomäellä pahasti hävitetty roukkio, 4 x 3 m laaja ja nykyään aivan matala."

ISOKYRÖ VENTÄLÄ KALKKIKALLIO
1333 07 A TUOMANMÄKI 1

F 33364

F 33365

RÖYKKIÖ A S:STA 55.00.

VIII:1-2

F 33366

VIII:3

HAJOTETUN RÖYKKIÖN
B PAIKKA S:STA 40.00

1333 07 A S:STA 1911

BYR 152 10002

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 2
Poikkisaranmäki
(= Korvenmäki)

kl Ventälä

tl Laskiaissaari 6 (ent. Knaapi 6, om. agr.

Jukka Kaihio, vrt. Sarasmon kaiv.kert. Esi-
hist. os:n top. ark:ssa)

om Aatto Johannes (Jussi) Kamila

os Isokyrö, Ventälä

Röykkiö

ISOKYRÖ

TUOMAAANMÄKI 2

Poikkisaranmäki

(= Korvenmäki)

Inventointi 1966

valok. 33367

Poikkisaranmäen röykkiön sijainti selostetaan tarkasti Sarasmon kaivauskertomuksessa v:lta 1939: "Se sijaitsee 7,3 km etelälounaaseen pitäjän kirkosta ja 5,4 km Kyröjoesta. Naarjoella (= Naarajoelle) vievää tietä pitkin oli matka valtamaantiestä (= joen rantaa seuraava vanha maantie) röykkiölle tien mittapaalujen mukaan 6420 m. Mansikkamäen talosta raunio on 1,3 km lounaaseen. Se oli metsässä maantien itäpuolella 18 m tiestä n. 250 x 150 m suuruisen itä-länsi-suuntaisen kallioperäisen kumpareen itäpäässä. Mäkeä ympäröi alava vesiperäinen metsämaa. Lännessä Tervanevan suunnalla on mäen rinne loivaa kalliota, itäpäässä se röykkiön luota laskeutuu jyrkähkönä louhikkona korpimetsään." Röykkiö oli ennen kaivausta n. 1 m korkea, pitkulainen ja pyöreäpäinen; sen pinnassa oli siellä täällä kuopanteita. Nykyisellään on röykkiö n. 20 x 8 m laaja (pit. aks. s:ssa 04.00-34.00), matala ja tasakokoisista kivistä (Ø n. 20-40 cm) koottu. Pinta on tasainen, vain keskeltä on kolmessa kohdassa kaiveskeltu, ehkäpä v:n 1939 tutkimuksien jälkeen.

Löytöjä ei röykkiöstä kaivausten yhteydessä tullut, sisäinen rakenne reunakiveyksineen, kaksine "silmäkivineen" ja mahdollisine paasiarkkuineen selvisi kylläkin.

Aikaisemmin ovat "Laurilan poikkisaran" röykkiöllä käyneet Chydenius v. 1883, joka mittasi sen 18 x 9 m laajaksi ja SW-osasta 1 m korkeaksi ja arveli sen olevan kahdesta vierekkäisestä röykkiöstä "mullistetun", sekä Schvindt, joka mainitsee Korvenmäellä sijaitsevasta "isosta ja verraten hyvin säilyneestä roukkiosta" tarkoittaen ilmeisesti nyt puheena olevaa röykkiötä.

ISOKYRÖ VENTÄLÄ POIKKISARANMÄKI
1333 07 A TUOMANMÄKI 2

F33367

RÖYKKIÖ S:STA 33.50.

II:8

Valok. A. Sjöström 1961

kuja 15210004

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ventälä
tl Knaapi 6^{82 91}
om Risto Knaapi
os Isokyrö

6 röykkiötä

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 3
TUOMANMÄKI

Inventointi 1966

valok. 33369

Tuomaanmäki on laaja metsäinen mäki Tervanevan eteläpuolella. Mäen pohjoisreunalla, nevan laidassa, on laajahko kalliopaljastuma, joka on selvän siirroksen kahteen osaan jakama. Läntisen kallion laella, joka pitkänä selkänä noudattaa nevan reunaa, on neljä röykkiötä (röykkiöt B-C, E-F) ja kaksi mahdollista röykkiön pohjaa (A, D) - itäisellä kalliolla on myös Tuomaanmäen ryhmään kuuluva röykkiö Tuomaanmäki 4. Tuomaanmäen 3:n röykkiöt ovat rivissä kalliopohjalla harvassa sekametsässä. Kalliolta aukeaa yli Tervanevan laaja näköala, jota haittaavat kylläkin nevan laidassa ja kallion alarinteessä kasvavat puut. Kalliolle ei johda tietä, ainoastaan paikoin hyvin huonokulkuinen, vetinen polku Ventälän kylätieltä.

Röykkiöt on seuraavassa lueteltu itäisimmästä lähtien:

- Röykkiö A: pienellä kallionyppylällä lähellä paljastuman itäreunaa. Täysin hajoitettu, vain joitakin isohkoja kiviä jäljellä, nekin hajallaan.
- Röykkiö B: omalla matalalla kohoumallaan. Pyöreä, ϕ n. 8 m, 0,5-1 m korkea. Ladottu n. 20-40 cm:n läpimittaisista kivistä. Keskeltä useasta kohdasta pahasti kaiveskeltu, jolloin on paljastunut arkkumainen ladelma (n. 1,5 x 0,5 m), jonka päätylaatat ovat vielä pystyssä.
- Röykkiö C: kookkain mäen röykkiöistä, koko: ϕ n. 10 m, korkeus 0,5 m. Ladottu samankokoisista kivistä kuin A. Päällä kasvaa kaksi mäntyä ja röykkiölle on rakennettu hyppyrimäki. Muuten penkomattoman näköinen.
- Röykkiö (?) D: matalalla kohoumalla suurehkoja kiviä 12 kpl kehässä, jonka ϕ on n. 4 m. Neljän kiven kohdalla on niitä pienempi kivi kehän sisäpuolella. Itäisimmät isot kivet ovat vierineet kohoumalta muista kivistä erilleen. Keskellä kehää on pieni neljän kiven rykelmä.

Äyräpään käydessä paikalla v. 1932 hän kutsui muinaisjäännöstä "tuomarinympyrää muistuttavaksi kivi-kehäksi" ja luultavasti tästä ovat paikkakuntalaiset

saaneet aiheen pitää kehää tuomarin- tai kärjäympyränä. Se lienee kuitenkin hajoitetun rökkiön pohja.

Rökkiö E: pyöreä, ϕ n. 6 m, matala. Ladottu monenkokoisista kivistä. Rökkiötä on kaiveskeltu ja sen kiviä on heitelty hajalleen.

Rökkiö F: soikea, koko n. 6 x 5 m (pit. aks. s:ssa N-S), n. 1,5 m korkea. Kivet kuten ed. rökkiössä. Keskelle on kaivettu iso kuoppa ja kiviä on heitelty rökkiön itäpuolelle.

Ensimmäiset maininnat Tuomaanmäen rökkiöistä ovat jo v:lta 1674 jolloin Isonkyrön kirkkoherra I. Alftan ilmoitti niistä Ruotsin Kuninkaalliselle Antikviteettikolleegiolle. Hän kertoi käyneensä muutaman miehen kanssa paikalla 5.6.1673, mutta nähneensä vain kaksi rökkiötä. Viime vuosisadan alkupuolella kappalainen Reinius "tutki" kaivauksin rökkiön B paljastaen mainitun arkkulatomuksen. Reiniuksen muistiinpanoista käy ilmi, että arkussa oli laakakivinen kansi (7-8 korttelia, siis n. 1 m pitkä ja 2-3 korttelia l. n. 30 cm leveä), joka nyt on hukassa. Päätyla'at olivat pystyssä, sivuseiniä ei ollut (vrt. Äyräpään valokuvaa v:lta 1932). Itse rökkiö oli ollut "18 askelta ristiin ja 8 a 10 korttelia korkea", siis huomattavasti korkeampi kuin nykyisellään. Aspelin ei anna Etelä-Pohjanmaan kertomuksessaan omakohtaista kuvausta Tuomaanmäen muinaisjäännöksistä ja tuskin on näin ollen paikalla käyntykään. Sen sijaan antaa Korsholman kihlakunnan inventoinut Chydenius rökkiöistä v. 1883 varsin tarkan kuvauksen: "Tuomaanmäki, Tervanevan rannalla, melkoisen korkea, Knaapilan sarkaa on niemen nenä, jossa roukkiot ovat.

1. Kalliolla 9,5 mtr. ristiin., 1,2 mtr. korkea, keskeltä kuopalla.
2. 35 askelta edellisestä IIP on r.; 6,5 mtr. ristiin näyttää olleen, pahoin mullistettu. Silmäkivettämiä ovat molemmat.
3. Toista sataa askelta idempänä on saman korkean kalliorinnan ääres mitä komeimmalla paikalla, 11 mtr. ristiinsä suuri r., 1 mtr. korkea hyvin mullistettu. Näköala tämän rökkiön päältä on suurenlainen - kohta kallioiden juures useampia kymmeniä mtr. syvemmillä on avara Tervaneva, suurimpia Pohjanmaalla, pensastoineen, saarineen, ja eri-

värisine maa-aloineen, ilmanrannassa rajoitettuna joka taholla tummanviheriöiden aaltopiirteisten havumetsien kautta, jonka yli haimentuvat Ison ja Vähän Kyrön kirkkojen tornit. Oikealla kädellä on Ankkurin lahti niminen.

4. 50 askelta idempänä on mullistettu roukkio, ehk. noin 8 mtr. poikki, yhdellä kohtaa näyttää ikään kuin siinä olisi paljastettu arkunmoinen.

Kohta tämän länsipuolella on alantees kallioiden välissä vähän kiviä.

Samoin on vähän kiviä erään kallion kumpulaalla, 40 askelta itään."

Seuraava Tuomaanmäellä käynyt muinaistutkija oli Schvindt, joka v. 1900 kuvasi rökkiöt. Mielenkiintoista on todeta Schvindtin ottavan tässä kertomuksessa rökkiöksi A mainitun rökkiön mukaan luetteloonsa; hän toteaa siitä, että se on "pahasti hävitetty roukkio, joka ehkä on ollut 5 m laaja läpimitaten". Edelleen ilmoittaa Schvindt rökkiön C korkeudeksi runsaan metrin; rökkiötä on siten v:n 1900 jälkeen varmaankin madallettu - arvioinnit eivät yleensä näytä eroavan yli puolella metrillä. Lisäksi on Schvindtin luettelossa rökkiön B länsipuolella mainittu pieni (\varnothing n. 5 m) kivilatomus, jonka hän erottaa erilliseksi rökkiöksi. Kivet lienevät peräisin kuitenkin rökkiöstä B. Rökkiöstä C toteaa Schvindt, että sen "keskustaa on laajalti perattu". Paikalla käydessäni ei rökkiön keskusta näyttänyt olevan sanottavasti kuopalla, joten se on myöhemmin, ehkäpä hyppyrimäkeä rakennettaessa, osittain uudelleen täytetty. Mainittakoon, että myös Schvindt nimitti rökkiötä D "tuomarinympyräksi ehkä sanottavaksi kivilatomukseksi". Viimeinen tutkija, joka Tuomaanmäen-retkeistään on Esihist. os:n arkistoon tietoja jättänyt, on Aarne Äyräpää. Hän kävi rökkiöillä 12.9.1932. Isonkyrön muinaisjäännöksistä kiinnostuneet tri Airo, Pastori Rauramo, pankinjoht. Knaapi ja opettaja Sauna-aho olivat mukana. Äyräpää otti valokuvat rökkiöistä D ja F sekä rökkiön B "arkusta".

Omina oppainani Tuomaanmäen-käynnilläni olivat kapt. E.O.Voima ja valok. K.Mielty.

Eräitä myöhäisiä löytöjä läheltä Tuomaanmäkeä

Tervanevan itäistä suurta lahdekettä nimitetään Ankkurilahdeksi. Jo Alftanuksen v:n 1674 raportissa on tieto, että siitä olisi muinoin löydetty aluksen emäpuu ja Tuomaanmäen juurelta suuri ankkuri. V. 1931 on Tervanevasta löydetty n. 2 m:n pätkä ankkuriketjua "kahden kantokerroksen alta" n. 1,5 m:n syvyydestä (Paavo Alkion kirje Esihist. os:lle 31.10.1939). Ketjua säilytetään Isonkyrön kotiseutumuseossa.

Tuomaanmäen jyrkästä nevaan laskevasta kalliopinnasta kerrotaan pitäjällä sitkeästi löydetyn kallioon hakatun rautalenkin - muka laivojen kiinnityslenkin. Etsinnöistä ja haastatteluista huolimatta ei löytöä voitu verifioida.

Luonnos [3] Tuomasmäki

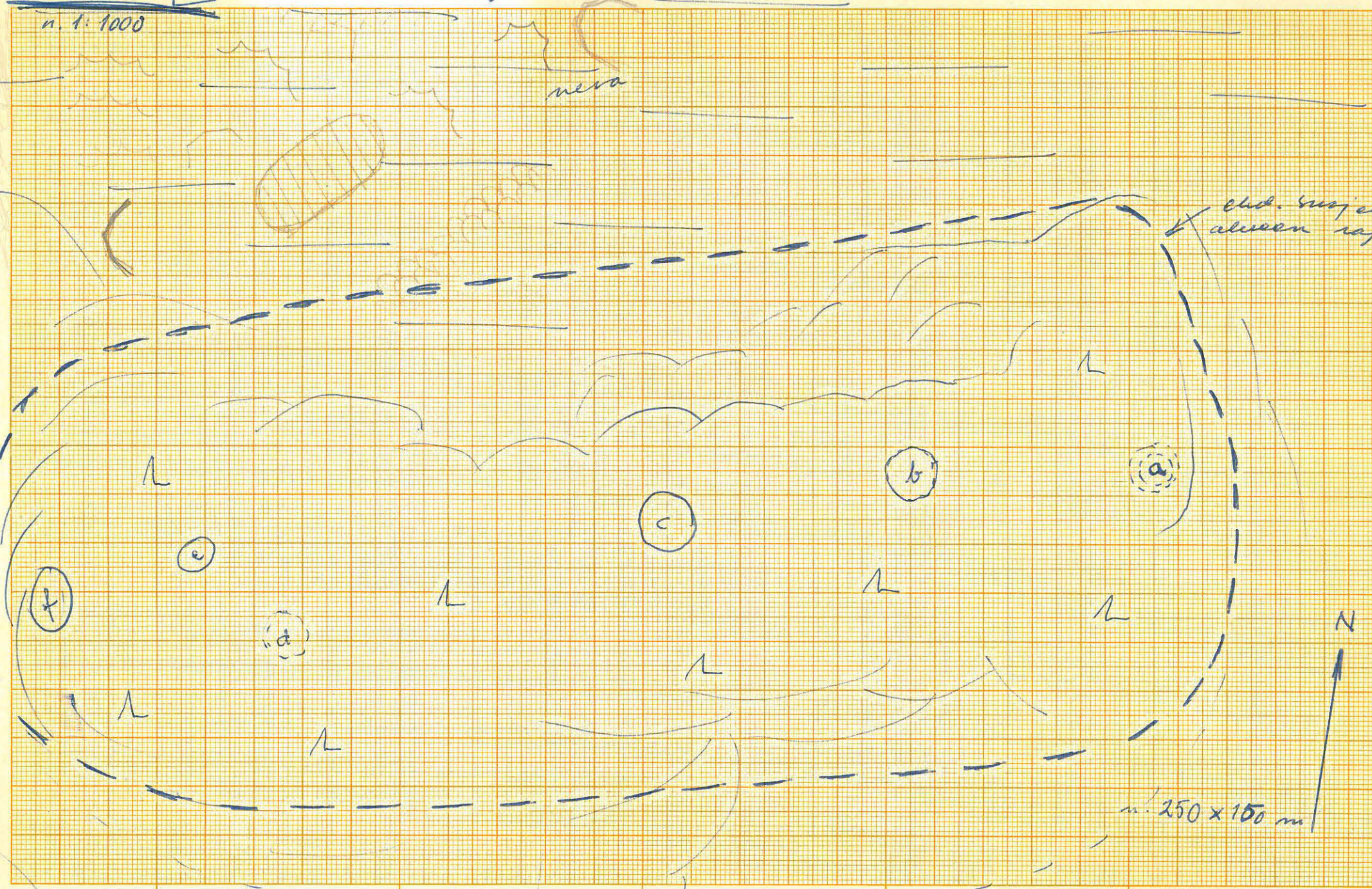
n. 1:1000

merä

Chd. suojelu-
alueen raja

n. 250 x 150 m

150K4RB
133307A

15044K 1533 07A
talon
maat

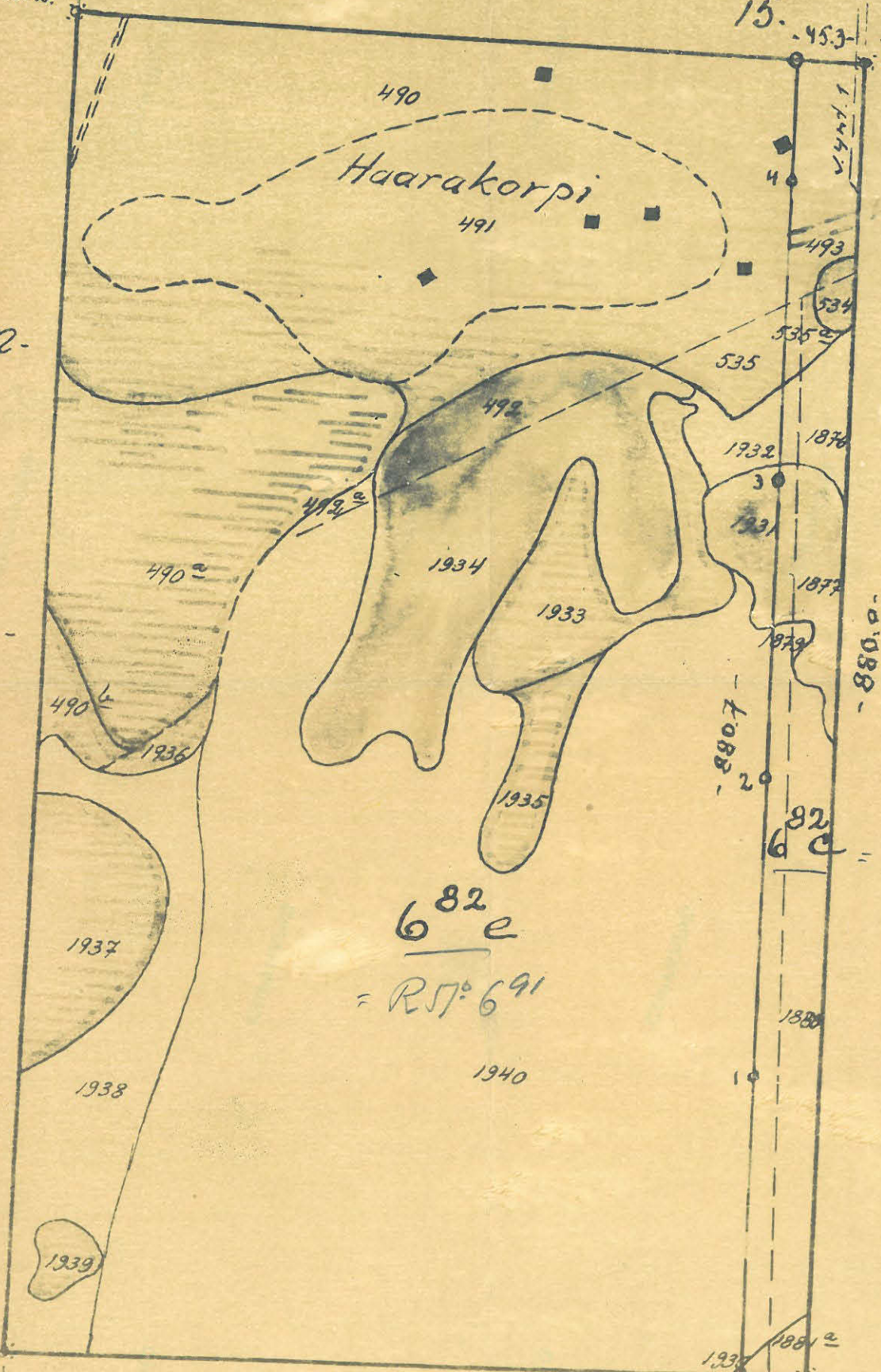
Mäki-Paavolan
talon maat

Kuopio RN 6⁹¹
Melipolku - 4 - 6⁸⁹
Tetsäpöalsta

N° 212.

15. - 453 - N° 211.

arien-
lin
kko-
ran
ka-
lo

Laurila
talon
maat
RN: 6⁸⁹

6⁸² e
= RN: 6⁹¹

1:4000 RN: 6²⁰

Honnal

ISOKYRÖ VENTÄLÄ TUOMAANMÄKI
1333 OF A TUOMAANMÄKI 3 JA 4

F 33368

N:o 4:n RÖYKKIÖ
S:STA 14.00.

II:9

F 33369

N:o 3:n RÖYKKIÖ C
S:STA 35.00.

II:10

mjr 152 1 000 4

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ventälä
tl Knaapi 6^{82 91}
om Risto Knaapi
os Isokyrö

Röykkiö

ISOKYRÖ
TUOMAANMÄKI 4
Tuomaanmäki

Inventointi 1966

valok. 33368 (Tuomaanmäki 3:n kuva-
pahvissa)

Tämä Tuomaanmäen rökkiöryhmään kuuluva erillinen rökkiö sijaitsee pääryhmästä (Tuomaanmäki 3) n. 200 m kaakkoon soistuneen murroslaakson toisella puolella, Tuomaanmäen pohjoisreunan itäisemmällä kalliopaljastuman osalla, sen pohjoisreunalla. Sijainti on samanlainen kuin muillakin Tuomaanmäen ryhmän rökkiöillä: se sijaitsee kumpuilevan kalliomaaston kohoumalla harvassa sekametsässä. Nevan laidalla kallion juurella kasvavat puut estävät laajan näköalan nevalle.

Rökkiö on soikea, n. 7 x 5 m (pit. aks. s:ssa 17.00-47.00) ja n. 0,5 m korkea. Sen keskustaa on pengottu, viimeksi nähtävästi aivan hiljan, itäreunalla kasvaa mänty.

V. 1883 antaa paikalla käynyt Chydenius rökkiöstä seuraavan kuvauksen: "Kaakkoiseen edellisistä on erään syvän ja ahtaan laakson toisella puolella niin ikään korkealla kalliolla mul-listettu roukkio. Sit' on kahdelta kohdin kaivettu, siinä ehkä syy sen pitkullaiseen muotoon: 9 mtr. pitkä; 6 mtr. leveä." Yhtä suureksi arveli Schvindtkin rökkiön v:n 1900 luettelossaan lisäten, että se on 0,8 m korkea. Chydenius ja Schvindt ovat nähtävästi laskeneet mukaan mittaan aivan syrjimmäisetkin kivet, jotka omassa arviossani jätin keskeltä heitellyiksi epäileminäni pois.

N. 70 m rökkiöstä itään saman kallion reunalla vaakasuoralla tansanteella on kalliossa n. 70 cm syvä ja suusta n. 100 x 80 cm laaja soikea kuoppa, jota isokyröläiset pitivät ihmisvoimin aikaansaatuna (tulen avulla hakattuna); siinä olisi pidetty merkkitulta purjehtijoita varten silloin kun rantaviiva vielä nousdatteli Tuomaanmäen reunamia. Paikalla oli kuulemma käynyt geologikin, joka oli epäillyt kuopan luontaisuutta.

Kuopan reunat ovat rosoiset ja hioutumattomat - se oli paikalla käydessäni sadeveden täyttämä, joten sain havaintoja tehtyä vain kepillä koettelemalla - eikä se näin ollen muistutakaan luontaisia hiidenkirnuja, kivien hiomia hydrostaattisen paineen alaisen mannerjäätikön sulavesivirtojen pyörteissä syntyneitä kuoppia.

Kivilaji on kalliassa suonigneissiiä ja kuopan kohdalla on leveä, rapautumiselle altis pegmatiittinen graniittiosue. Käymättä lainkaan pohtimaan kuopan mahdollista synty- tai käyttötapaa mainittakoon, että täysin samanlaisilla kohdilla näkee usein kuoppia, jotka mitä suurimmalla todennäköisyydellä ovat luont^uvisia. Kuopanteissa seisova ~~vesi~~ talvisin toistuvasti jäätyvä ja sulava vesi on tehokas rapautumistekijä (pakkasrapautuminen), jonka teho erilaisiin kivilajiin on erilainen. Tuomaanmäen kuopan epätavallisen suuri koko sekä sijainti lähellä pronssikautisia hautaröykkiöitä houkuttelee tietänkin helposti "inhimillisiin" syntyselityksiin.

m.p.n. 1521005

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ikola
tl Jouppila
om Mv. Ylinen
os Isokyrö, Naarajoki

Röykkiö

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 5
Kylmäkorpi

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 5
Kylmäkorpi

Inventointi 1966
valok. 33370

Tervanevan eteläreunalla, matalalla Kylmäkorveksi kutsutulla metsäisellä alueella sijaitsevan louhikkomäen korkeimmalla kohdalla lähellä Jouppilan talon ja mäen välisen hakkuualueen reunaan sakeassa sekametsässä on pyöreä (\varnothing n. 7-8 m), n. 0,5 - 1 m korkea röykkiö. Se on rakennettu tasasuurista kivistä (\varnothing n. 30-50 cm); keskeltä röykkiötä on syvälle pengottu ja se on paksun sammaleen ja risujen peitossa.

Röykkiön mainitsee myös Chydenius, jonka mukaan sen korkeus oli 1,2 m.

ISOKYRÖ IKOLA KYLMÄKORPI
1333 07 A TUOMANMÄKI 5

F 33370

RÖYKKIÖ S:STA 16.00.

II:12

V. 1941 A. S. 1941

152 1 0006

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ikola
tl Peltokoski 1⁵⁸
om Kaarlo Jussila
os Isokyrö, Naarajoki

2 röykkiötä

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 6
Kalliosaari

Inventointi 1966

valok. 33371

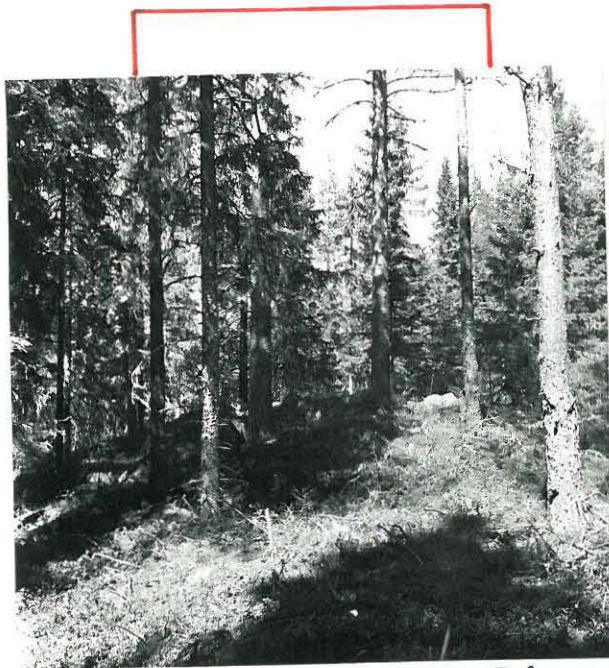
Chydenius v. 1883: "Noin peninkulma Orispärin ruukista yhtä pitkä Isonkyrön rinnalta ja noin 3 vanhaa virstaa Torstilasta on torppia: Naarajoki (luomakin joka yhtyy Tervajoen kanssa). Näistä torpista noin 1½ ryssän virstaa ja Tervanevan eteläpuolella Kompsilan maalla, on Kalliosaari, jolla on kaksi selvää roukkiota."

Kalliosaari on louhikkoinen ja metsäinen, siellä täällä kallioinen mäki Ikolan kylän Naarajoen kulmakunnan Peltokosken talon koillispuolella Tervanevasta lounaaseen.

Röykkiö A. Peltokosken talosta n. 120 m NE, korkeahkolla maastokohdalla, louhikkoisen kohouman itäreunalla tiheässä metsässä. Röykkiö on pyöreä (∅ n. 10 m), kekomainen (korkeus n. 1,5 m) ja sen keskellä on melko säännöllisen muotoinen "kraateri". Keskellä kasvaa kuusi ja mänty, röykkiö on sammaloitunut.

Röykkiö B. A:sta n. 180-200 m NNW, kallion reunalla; kiviä vieriteltä alas. Alunperin röykkiö lienee ollut pyöreä (∅ n. 8 m) ja korkea (nyk. n. 0,5-1 m).

ISOKYRÖ IKOLA KALLIOSAARI
1333 07 A TUOMANMÄKI 6

F 33371

RÖYKKIÖ A S:STA
31.00.

II:11

Valek A Sijäinän 1961

er. maj. kalle.

Peruskartta 1333 07 A
koordinaatit

kl Ventälä
tl Koskinen
om Uno Taipale
os Isokyrö, Naarajoki

Kivilatomuksia

ISOKYRÖ
TUOMANMÄKI 7
Mikintontti

Inventointi 1966

valok. 33372-375

Seljänkangasta noudattelevan Naarajoen tien eteläpuolella Ventälän kylässä, Taipaleen talon kohdalta tiestä n. 300 m:n päässä on Mikintontiksi kutsuttu alue, jolla on useita iältään epämääräisiä kivilatomuksia. Ne sijaitsevat Seljänpään harjun puhkaisevan kalliopaljastuman länsipuolella, loivalla suohon laskevalla läntisellä moreenirinteellä sekametsässä.

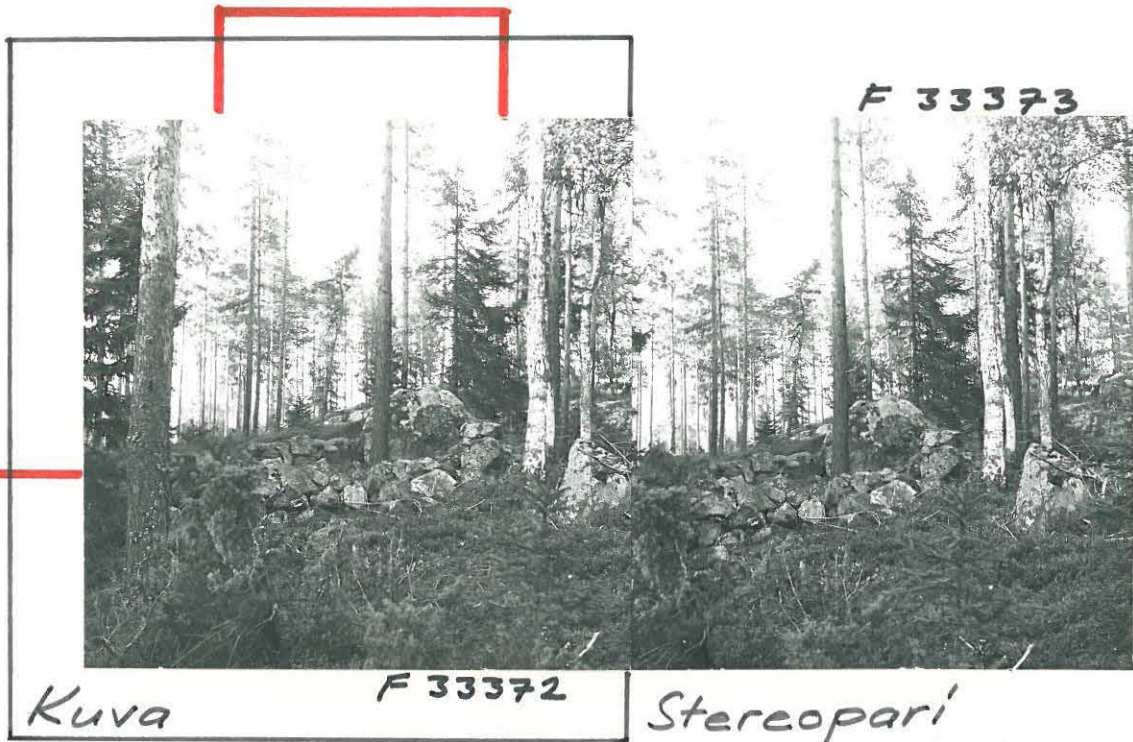
Ylimpänä rinteellä on useankokoisista kivistä koottu neliömuotoinen kehämäinen latomus (sivujen pituus 6 m), jonka itäseinämällä on iso, pitkälle sivulle asetettu lohokare (n. 1,5 x 1,5 x 0,5 m). Latomuksen korkeus on hieman alle 0,5 m (valok. 33372-373).

Alempana rinteellä, rämeen laidassa on ainakin kolme 5-10 m pitkä, yleensä lohotuista kivistä tehtyä kiviaidanpätkää, joiden päissä on isot maakivet (valok. 33374-375) sekä ainakin kolme läpimitaltaan 2-3 m olevaa lohokareista ja pienemmistä kivistä koottua matalaa röykkiötä.

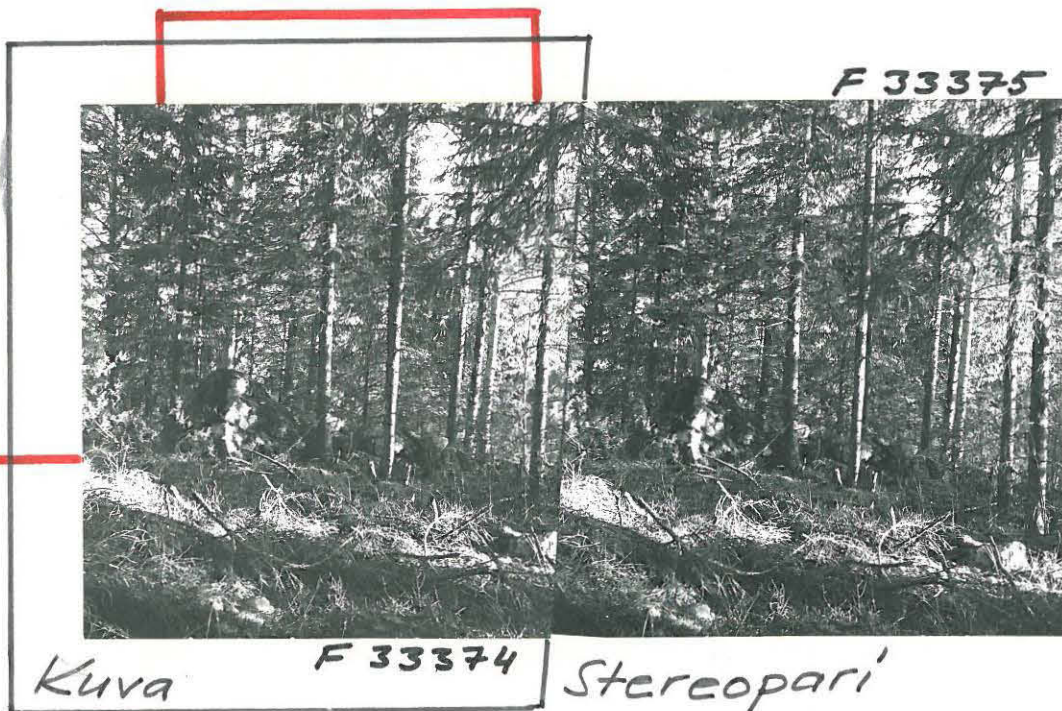
Kaikki latomukset ovat sammaloituneita, neliömäisen latomuksen keskellä kasvaa mänty.

Paikalla kerrotaan perimätietona muinoin asuneen Mikki-nimisen miehen, joka olisi latomukset tehnyt.

ISOKYRÖ VENTÄLÄ MIKINTONTTI
1333 07 A TUOMAANMÄKI 7

NELIÖMÄINEN KIVILATOMUS S:STA 33.00.

KIVIAITAA S:STA 00.00.

V XII:11-12

Peruskartta 1333 07 B
koordinaatit

ISOKYRÖ
KARJANEVA 1
Varpula

kl Ritaala
tl Varpula 5⁴¹ b
om Mauri Varpula
os Tervajoki, Ritaala

Ryssänuuni

ISOKYRÖ
KARJANEVA 1
Varpula

Inventointi 1966
valok. 33376-377

Ritaalan kylätien länsipuolella, Kyrönjoesta n. 5 km etelään, tiestä n. 200 m W, louhikkoisen moreenimäen SW-rinteellä tiheässä sekametsässä on ryssänuuni. Se on kahden ison lohokareen väliin päänkokoisista ja hieman kookkaammista lohotuista kivistä koottu. Kattokivion muita isompi. "Lattiana" on maa. Koko n. 70 x 70 cm, korkeus 1 m. Suu on n. 30 x 30 cm laaja, aukeaa etelään. Uuni on paksun sammaleen peitossa, sitä on vaikea havaita maastossa.

ISOKYRÖ RITAALA VARPULA

1333 07 B KARJANEVA 1

F 33376

RYSSÄNUUNI S:STA
50.00.

X:2

F 33377

'UUNIN' SUU S:STA
46.00.

X:1

1333 07 C 1-3

152 1 0008

Peruskartta 1333 07 C
koordinaatit

ISOKYRÖ
ROUKKIO 1
Niemenmaanmäki

kl Napue

tl:

A-B: Mäki 8³

om Oiva Niilo Mäki
os Isokyrö, Napue

C: Perttula 6¹⁸

om Jussi Häkli
os Isokyrö, Napue

D-E: Mäkelä 9¹

om Herman Palo
os Isokyrö, Napue

5 røykkiötä

Löydöt:

KM 10679 (røykkiö B, Vuorela 1937)

KM 10851:1-16 (røykkiö C, Sarasmo 1938)

KM 10851:17 (røykkiö D, Sarasmo 1938)

Inventointi 1966

valok. 33378-379

Napuen kylätietä joelta päin kuljettaessa ensimmäinen mäki rautatien S-puolella on Niemenmaanmäki, metsäinen SE-NW-suuntainen moreenipeitteinen kallioharjanneryhmä. Mäellä on harvakseltaan viisi röykkiötä, jotka on merkitty T.Vuorelan v. 1937 kaivaus-tutkimusten yhteydessä laatimaan karttaan.

Röykkiö A (Vuorelan N:o 3) ja B (Vuorelan N:o 2) sijaitsevat lähellä toisiaan, jälkimmäinen O.N.Mäen asuintalosta n. 100 m s:aan 32.40, A B:stä 50 m s:aan 26.00, saman harjanteen eri kohoumilla. A on läpimitaltaan 6-7 m, matala ja B 4 m, samoin matala. Kummatkin ovat hyväkuntoisia Vuorelan kaivausten jälke-keen rekonstruoimina. Päälle on metsänraivauksessa heitetty risuja ja oksia.

Röykkiö C (Vuorelan N:o 5) sijaitsee Napuen kylätien länsipuolella matalan harjanteen NW-"nenässä" raiviolla. Epätasaista maastoa myötäilevä suurten irtolohkareiden ympärille koottu, \varnothing 10 m laaja, matala röykkiö on keskeltä ja länsiosasta kai-veskeltu (maanomistajan mukaan röykkiöstä on hajoitettu ketun-pesä). Se on risujen peitossa. Röykkiön on tutkinut Sarasmo v. 1938.

Röykkiö D (Vuorelan N:o 4) sijaitsee Napuen tien E-puolella, ma-talan harjanteen NW-"nenässä". \varnothing n. 9 m, korkeus n. 1 m. Röykkiön kunto on hyvä Sarasmon v:n 1938 tutkimuksien jälkeen rekonstruoituna.

Röykkiö E (Vuorelan N:o 1) on ryhmän itäisin röykkiö; se sijait-see mäen itäreunalla n. 30 m pellon reunasta. \varnothing 10-12 m, kor-keus n. 1 m. Röykkiötä on useasta kohdin hieman kaiveskeltu. Tutkimaton.

ISOKYRÖ^{II} NAPUE NIEMENMAANMÄKI^{II}
1333 07 C ROUKKIO 1

F 33378

RÖYKKIÖ B S:STA
25.00.

F 33379

RÖYKKIÖ C S:STA
40.00.

VIII:12

M2:1

15210009

Peruskartta 1333 07 C

koordinaatit

kl Valtaala

tl:

A-B: Erkkilä 3³⁸

om Valde Erkkilä

os Orismala, Valtaala

C: Ulvinen 5³⁸

om Martti Ulvinen

os Orismala k.l.p.

ISOKYRÖ

ROUKKIO 2

Erkkilä-Ulvinen

FALDJEKÄIKI

3 röykkiötä

Inventointi 1966
valok. 33380-385

Valtaalan kylätien varrella, sen itäpuolella, n. 500 m rautatien S-puolella on korkea kalliomäki (Chydenius tietää mäelle nimen Palojenmäki), jossa on N-S-suunnassa kolme erillistä kohoumaa; eteläisin niistä korkein ja pohjoisemmat - jotka ovat lähempänä toisiaan - matalampia. Kunkin huipun W-reunalla, harvennetussa männikössä on röykkiö, etelästä pohjoiseen A-C.

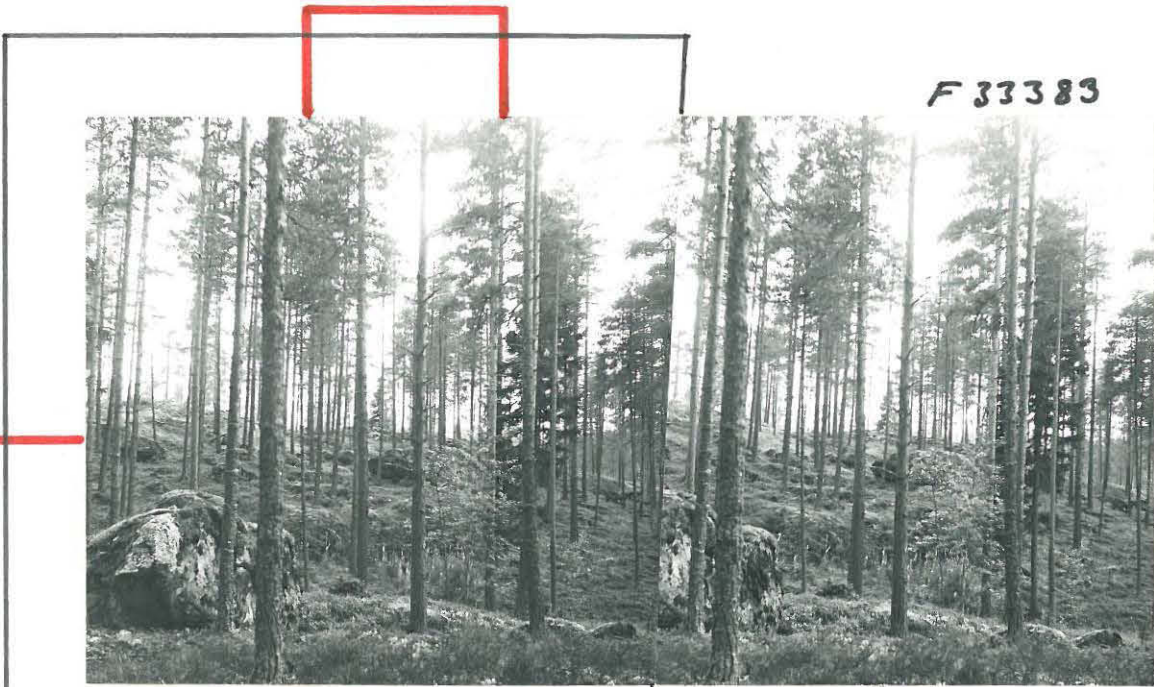
Röykkiö A sijaitsee Valtaalan tiestä n. 150 m:n päässä. Ø n. 13 m, korkeus 1,5-2 m. Useasta kohdasta kaiveskeltu; S-reunan kiviä vierinyt rinnettä alas. Keskellä kasvaa mänty.

Röykkiö B sijaitsee edellisestä n. 200 m suuntaan 04.50, Valtaalan tiestä n. 30 m:n päässä. Ø n. 10 m, matala. Miltei täysin tuhottu.

Röykkiö C sijaitsee edellisestä n. 80 m s:aan 08.50, Valtaalan tiestä n. 20 m:n päässä. Koko 10 x 7 m, matala (pit. aks. s:ssa E-W); keskellä on kaksi muita isompaa kiveä. Röykkiötä on keskeltä kaiveskeltu, päällä kasvaa mäntyjä.

ISOKYRÖ VALTAALA ULVINEN

1333 07 C ROUKKIO 2

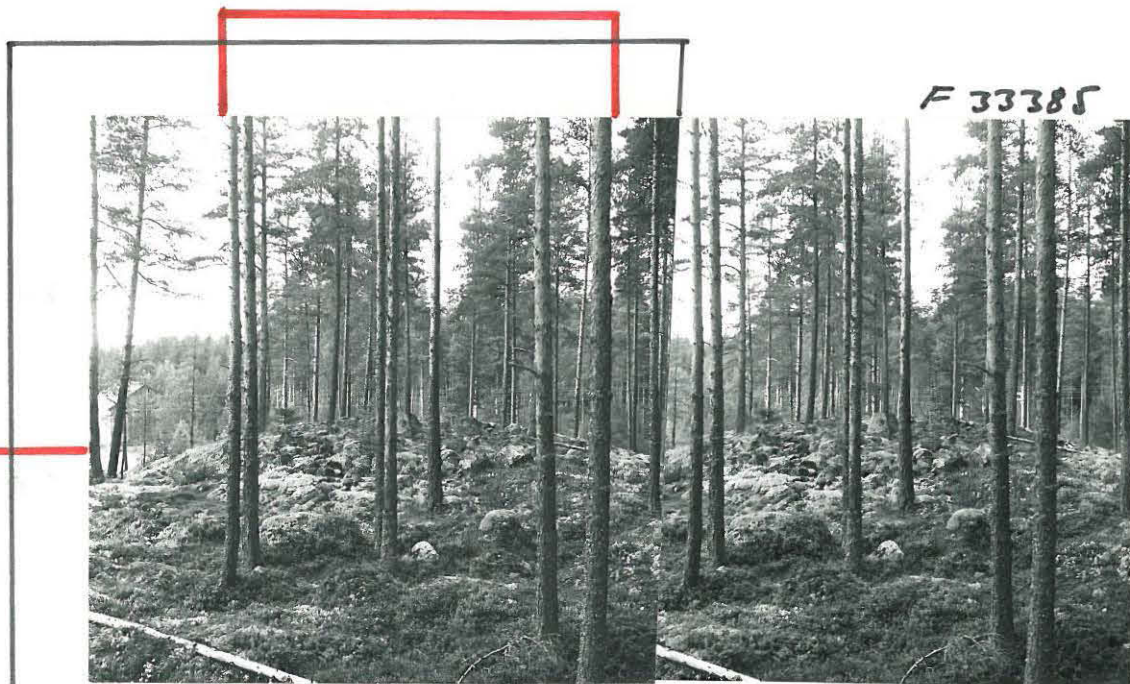
Kuva

F 33382

Stereopari

RÖYKKIÖ B S:STA 01.00.

V XIII : 3 - 6

Kuva

F 33384

Stereopari

RÖYKKIÖ C S:STA 11.00.

V XIII : 3 - 4

11-14 A C:STA 11.00

152 10015

Peruskartta 1333 07 C

koordinaatit $x 698032, y 56510,2 - 35 m$

ISOKYRÖ

Roukkio 3

Purtilo

(kaivisaari)

kl Napue 1.

tl 1538

om

os

Röykkiö

Inventointi 1966
valok. 33386-33387

Napuen kylässä Jukajan tienhaaran kohdalla Seljänpään N-puolella tasaisen peltoaukean keskellä metsäsaarekkeessa on kolme erillistä moreenimäkeä. Itäisimmän mäen huipulla on luontaisessa kivitössä n. 5 x 5 m laaja ja matala, pyöreä kivilatomus, jota on keskeltä kaiveskeltu.

ISOKYRÖ^{II} NAPUE PURTILO
1333 OF C ROUKKIO 3

F 33387

Kuva

F 33386

Stereopari

RÖYKKIÖ S:STA 30.00.

V XIV: 7-8

Valt. A. Sjöström 1911

1333 07 D 1-10

1521 004

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
TAIPALE 1
Pukkila

kl Palo
tl Pukkila 13
om Eino Pukkisen perikunta (hoitaja emän-
tä Pukkinen)
os Isokyrö, Palo

Rautakautinen kalmisto

Löydöt:

- KM 7703:2-18 (Pälsi 1920)
- KM 7729:1-154 (Hackman 1920)
- KM 7740:1-13 (maanomistajan lähetys 1920)
- KM 7745:1-11 (Nordman 1920)

Inventointi 1966
valok. 33388

Kyrönjoen pohjoisrannalla, kirkolta n. 1650 m SSE rantatien varressa sijaitsevaa Pukkilan ent. kaupparakennusta rakennettaessa v. 1920 löytyi paikalta kansainvaellusajan polttokalmisto ja mahdollisen keskusröykkiön pohja. Löytövuonna tarkasti paikan Pälsi ja tutkimuksia suorittivat vielä samana vuonna eri otteeseen Hackman ja Nordman. Kokonaan ei kalmistoa saatu tutkituksi, löytöjä on tutkijoiden arvelujen mukaan vielä rakennuksen seinien alla ja ympärillä.

Piha-alue ja rakennuksen ympäristö on yhä siinä kunnossa kuin rakennustyöt v. 1920 päättyivät. Talon viereen joen puolelle on istutettu puutarha, johon emännän kertoman mukaan on ajettu ruokamultaa.

152 10011

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ

TAIPALE 2

Perttilän riip-
pusilta

kl Laurola
tl Ala-Perttilä 5
om Masa Perttilä
os Isokyrö, Laurola

Rautakautinen kalmisto

Löydöt:

KM 7703:1, pronssinen kaularengas

KM 9953, palanutta luuta (Äyräpää 1934)

KM 17089, "-"- (Siiriäinen 1966)

ISOKYRÖ

TAIPALE 2

Perttilän riip-
pusilta

Inventointi 1966

valok. 33388 a-b

Laurolan kylän kohdalla, kirkolta n. 3400 m SE, johtaa Kyrönjoen yli Perttilän riippusilta. Sillan pohjoisrannan puoleisesta päästä 25-30 m s:aan ll.20 on rantatien ja jyrkän jokitormän välissä tien pintaa n. 1 m korkeammalla tasanne. Sen joen puolelta on otettu soraa niin, että tien vierellä on jäljellä alkuperäistä maanpintaa n. 3 x 10 m:n alue. Leikkauksessa näkyy n. 10-20 cm maanpinnan alapuolella n. 10 cm paksu hiilipitoinen kulttuuri-kerros, jossa on runsaasti nyrkinkokoisia palaneita kiviä ja pesäkkeittäin palaneita luunsiruja. Alue on välittömästi Hackmanin v:n 1920 ja Äyräpään v:n 1934 kaivausalueiden pohjoispuolella. Koska TVH:lla on aikomus levittää maantietä ja tällöin kalmiston jäljellä olevat vähäisetkin rippeet tulevat tuhoutumaan, on paikalla suoritettava tutkimuksia lähitulevaisuudessa olkoonkin, että aikaisemmat kaivaukset ovat olleet tuloksiltaan vaatimattomat.

152 1 0010

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
TAIPALE 3
Riihimäki

kl Laurola
tl Riihimäki 5³⁶
om tuomari Kauko Koivisto
os Isokyrö, Laurola

Rautakautinen irtolöytö (kalmisto ?)

Löydöt:

KM 15522, pronssinen kaularengas

ISOKYRÖ
TAIPALE 3
Riihimäki

Inventointi 1966
valok. 33389-390

Rakennettaessa nykyisin tuomari Kauko Koiviston omistamaa asuinrakennusta Laurolan kylään joesta n. 300 m:n päähän rantatien pohjoispuolelle tasangosta tuskin huomattavasti nousevalle kohoumalle, löytyi perustaa kaivettaessa v. 1952 talon lounaisnurkan kohdalta puolikas pronssista kaularengasta. Löytäjä, tien toisella puolella asuva urakoitsija Herman Perttilä (os Isokyrö, Laurola) kertoi esineen tulleen esille vajaan m:n syvyydestä kivisestä hiekkamaasta; löytökohdalla oli tummaa maata. Paikalla saattaa olla kalmisto.

ISOKYRÖ LAUROLA RIIHIMÄKI
1333 07 D TAIPALE 3

F 33389

LÖYTÖPAIKKA S:STA
02.00.

F 33390

SAMA S:STA 43.00.

X:6

X:5

Valok A Särkinen 1961

152 1 0013

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
TAIPALE 4
Kapumäki

kl Laurola
tl Ollikkala 2
om mv. Penttilä
os Isokyrö, Laurola

Rautakautinen löytöpaikka

Löydöt:

~~Bj~~örkenheimin kokoelmat Orisbergin kartanossa,
keihään- ja nuolenkärki

Inventointi 1966
valok. 33391-392

Kapumäki sijaitsee Laurolan kylässä Kyrönjoen pohjoisrannalla, rantatien pohjoispuolella. Mäen joenpuoleisella loivalla rinteellä on nykyisin asumaton "Kompsin mökki", jota rakennettaessa v. 1904 oli löytynyt varhaisemman rautakauden esineitä, putkellinen keihäänkärki ja nuolenkärki. Hackman kävi v. 1906 paikalla ja laati alueesta yleiskartan, joka pitää yhä paikkansa.

ISOKYRÖ LAUROLA KAPUMÄKI
1333 07 D TAIPALE 4

F 33391

LÖYTÖPAIKKA S:STA
25.00.

V:18

F 33392

LÖYTÖKOHTA S:STA
38.00.

V:16

1/64 A C... 1911

152 10012

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
TAIPALE 5
Kaaminmäki I

kl Napue
tl
om Isonkyrön kunta

Röykiö

Löydöt:

KM 10678:1-69 (Vuorela 1937)

Inventointi 1966
valok. 33393-394

Napuen taistelun muistomerkin vieressä (siitä n. 20 m s:aan 15.00) Napuen kylässä Kyrönjoen eteläpuolella, rantatiestä n. 50 m:n päässä on Toivo Vuorelan v. 1937 tutkima rautakautisen röykkiön pohja. Muinaisjäännös on samassa kunnossa kuin millaiseksi se kaivauksen jäljiltä on jätetty (Ø n. 7 m); vierelle pystytetty rauhoituskilpi on kaatunut ja lahonnut. Röykkiön päällä ja ympärillä kasvaa tiheätä kuusikkoa.

Kaaminmäki

*Kaivalle tiedetään myös nimi "Kaaminmäki"
ks. Mauno Koski:*

15210035

Peruskartta 1333 07 D

koordinaatit ei tarkasti
muutoksenkattavuus

kl

tl

om

os

nunta X 6986
y 569
Z n. 22,5-25 m

ISOKYRÖ

TAIPALE 6

Rapakkojenkallio

SLL 35

Rautakautinen haudaus

Löydöt:

KM 7729:155-160

ISOKYRÖ

TAIPALE 6

Rapakkojenkallio

Inventointi 1966

Rapakkojenkallio on laajahko jyrkkärinteinen kalliopaljastuma Napuen ja Valtaalan kylien rajalla Kyrönjoen etelärannalla; kallion alta, sen ja joen välistä kulkee uusi Lapua-Vaasa-kestopäällystystie. Kallion laella on Hackman v. 1920 tutkinut pieneen kallioniässiin kootun vähäisen röykkiön, josta oli hieman aiemmin löytynyt merovinkiajan esineitä. Riittävän tarkan yleiskartan puutteessa en pystynyt paikallistamaan löytökohtaa kumpuilevassa kalliomaastossa.

15210027

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

kl Napue
tl Koivisto 3³¹
om Kustaa Jaskari
os Isokyrö, Napue

3 (?) røykkiötä

ISOKYRÖ
TAIPALE 7
Marjamäki

15210027

Inventointi 1966valok. 3339~~5~~-398

5

Marjamäki on korkea, jyrkkärinteinen ja metsäinen kalliomäki Valtaalan ja Napuen kylien rajalla Kyrönjoesta n. 1100 m etelään. Napuen puolella on kallion laella kaksi rökkiötä tai rökkiön jäännöstä, jotka lienevät peräisin alunperin laella sijainneesta rökkiöstä. V. 1938 tutki Esko Sarasmo Marjamäen laen pohjoisreunalla olleen mahdollisen rökkiöpohjan, josta ei enää nykyisin ole jäljellä kuin joitakin hajanaisia kiviä. Laen alapuolella kalliopengermällä on kaksi matalaa (\varnothing n. 3 m) kivikasaa (A ja B, valok. 33397-398). Kivet on Sarasmon arvelujen mukaan heitetty laella olleesta rökkiöstä. Laella on kalliossa luontainen yli metrin syvyinen ja n. 2,5 m:n läpimittainen kuoppa, "Pirunkuoppa".

Marjamäen länsijuurella loivalla rinteellä tiheässä metsässä on rökkiö C (valok. 33395-396), \varnothing n. 12 m, korkeus n. 1 m. Se sijaitsee jyrkän kallion juurella, kartalle merkitystä isosta siirtolohkareesta n. 30 m SE. Rökkiötä on hieman keskeltä kai-veskeltu, se on paksun sammaleen ja varvikon peitossa.

ISOKYRÖ NAPUE MARJAMÄKI

1333 07 D TAIPALE 7

M 1 : 10-11

F 33395

Stereopari

Kuva

F 33396

RÖYKKIÖ C S:STA 40.00.

F 33397

RÖYKKIÖ B S:STA
21.00. II:6

F 33398

RÖYKKIÖ A S:STA
05.00. II:7

Valok A Suijainen 1911

Peruskartta 1333 07 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
TAIPALE 9
Kaaminmäki II

kl Ventälä
tl Rinta-Taipale 4¹¹⁵
om Heikki Tanttari
os Isokyrö, Orismala

Rautakautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 9954, putkikirves

Inventointi 1966

Esineestä on verifikaateissa seuraavat löytötiedot: "Löyt. Isonkyrön pitäjän Ventälän kylän Rintataipaleen isäntä, maanvilj. Heikki Tanttari talonsa maalta ja lähistöltä, Napuen vainion syrjästä, Kyrönjoen lounaispuolelta, Napuen taistelun muistomerkestä (leijonakiven keskeltä) 45 m lähes kaakkoon (hieman itäkaakkoon) ja muistomerkin vieressä olevan hautaraunion pohjan silmäkivistä lähes etelään (hieman eteläkaakkoon) 26 m, n. 10 v sitten" (n. v. 1924).

Edelleen: "Löytöpaikalla on sysihiiliä ja kuonaksi palanutta maata jäännöksinä läheisestä vanhasta tervahaudasta."

Äyräpään koekaivaus löytöpaikalla v. 1935 (?) oli tulokseton.

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

TAIPALE 8, kadonnut pr-kautinen putkikirves

TAIPALE 10 KM 9746, soikea tuluskivi

Inventointi 1966

Esineestä on verifikaateissa seuraavat löytötiedot: "Löyt. koululainen Raimo Rauramo Isonkyrön pitäjän Palon kylästä Varpolan kappalaisen virkatalon pihalta, päärakennuksen itäsivulta sen koillisnurkasta, kivijalasta 1,25 m koilliseen."

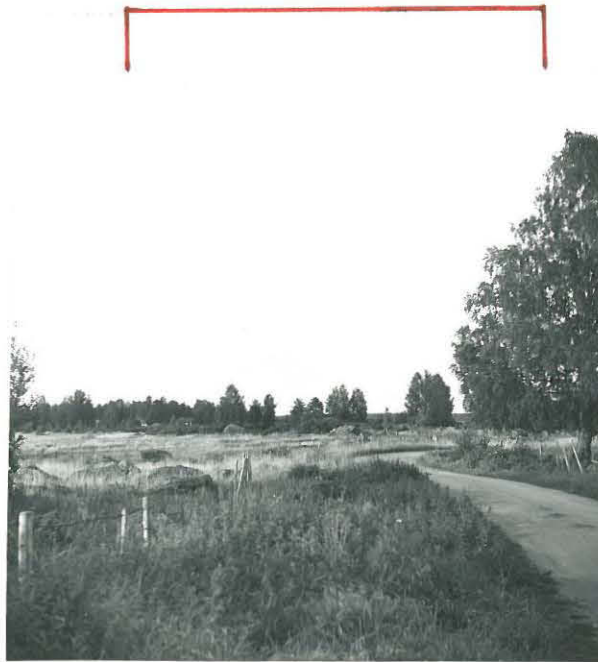
Paikka sijainnee nykyisen yhteiskoulun paikkeilla Kyrönjoen N-rannalla sillan ylävirranpuolella.

Inventointi 1966
valok. 33399

Aspelin Finskt Museumissa v:lta 1911: Vaasan palossa 1852 tuhoutui Vaasan Lukion muinaisesinekeräily, jossa tiedetään olleen mm. kelttiläisen vaa'an ("en celtisk vigg"). Se oli löydetty v. 1804 Isonkyrön Pernulan Hautamäestä, keräilyyn se oli saatu Krister Aejmeléeltä v. 1846.

Palon kylässä on rantatiestä Suolaiseen johtavaa tietä kuljettaessa n. 300 m tien vasemmalla puolella matala, louhikkoinen ja katajaa kasvava hakamaamäki, jota kutsutaan Pernulan Hautapakaksi. Löytötiedon Hautamäki lienee tämä Hautapakka.

ISOKYRÖ PALO HAUTAPAKKA
1333 07 D TAIPALE &

F 33399

HAUTAPAKKA S:STA
37.00.

V XIII :9

Valok A Siirainen 1964

1333 10A 1-3

Peruskartta 1333 10 A
koordinaatit

ISOKYRÖ

1

Leväluhta

kl Orismala
tl Leväluhta 1¹⁸
om Muinaistiet. toimik.

SKL 20

Uhrilähde (suokalmisto ?)

Löydöt:

- KM 2440:1-9 (Ranckén 1886)
- KM 2441:1-6 (-"-)
- KM 2996:125 (Hackman 1894)
- KM 6110:4-11 (Tallgren 1912)
- KM 6373:1-20 (Hackman 1913)

Inventointi 1966

valok. 33401-402

Kuivilan ja Orismalan Kyrönjoen eteläpuolisten kallioiden eteläpuolella leviävät laajat, tasaiset savimaat, joiden läpi virtaa mutkittileva Orismalanjoki. 1500 m Kyrönjoesta lounaaseen pistää peltoaukeasta pieni, metsäinen ja kallioinen Momminmäki. Mäen SE-kulmasta n. 40-50 m suuntaan 42.00 on Varsanpään ja Sukkalan tilojen rajalla viljelemättömäksi jäänyt vetinen silmäke.

Silmäkkeestä on ainakin yli kolmen vuosisadan aikana tehty muinaislöytöjä sillä jo kirkkoherra Alftanus mainitsee paikasta kertomuksessaan Tukholman antikviteettikollegiolle v. 1674. Runsaat ihmislou- ja "puunuija"löydöt - jotka antoivat aiheen epäillä paikkaa nuijasodan aikaiseksi kalmistoksi - houkuttelivat prof. O.Ranckenin suorittamaan v. 1886 pienen kaivauksen paikalla. Sittemmin on silmäkettä tutkinut Tallgren (v. 1912) ja Hackman (v. 1913). Paikkakuntalaisten asiaton kaiveskelu pakotti Muinais-tieteellisen toimikunnan v. 1936 lunastamaan silmäkkeen ja sen reunamat valtiolle (yht. 350 m²).

Valtiolle lunastettu alue on aidattu ja vetisen n. 10 m:n läpimittaisen silmäkkeen reunalla on pystytetty Isonkyrön Kotiseutuyhdistyksen toimesta kaiverruksin koristeltuun paaluun kupari- kyltti seuraavin tekstein:

"Leväluhdan uhrilähde. Suokalmisto vv. 500-600. Tästä lähteestä on löydetty runsaasti ihmisten luita joukossa 9 koossa pysy-nyttä pääkalloa. Vainajat ovat olleet hentorakenteista n. 150 cm:n pituista kaunismuotoista kansaa. Lähteestä on myös löydetty käärmekoristeinen solki, hopeinen kaularengas, rannerenkaita ja pronssikattila. Oletetaan, että täällä oli silloin Kalevalan Pohjola ja lähdeettä käytettiin Louhen orjien suokalmistona. Mainitaanhan Pohjolan olleen 'miesten syöjäsiija urosten upottaja'."

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

- 2 KM 2392:98, 2 spiraalikiert. pronssisormusta
- 3 KM 6373:21, soikea tuluskivi

Inventointi 1966

Esineet on Salomon Wilskman v. 1886 lähettänyt museoon. Löytöpaikka (saantipaikka) on Orismalan kylän Varsanpään talo, jonka maat sijaitsevat karttalehden 1333 10 A alueella (Rn:o 14) n. 1 km Leväluhdan löytöpaikasta NW.

Inventointi 1966

"Esineen löysi kesäkuunⁿ 20 p. 1913 tilanomistaja J.Lahti-Arkko-
lan poika Matti Lahti-Arkkola peltotyössä Alasen vainiosta, n.
500 askelta (250-300 m) pohjoiseen päin Orismalan kylän Lahti-
Arkkolan talosta ja noin 700-800 m luoteeseen Leväluhdan löytö-
paikasta." Alasen vainioksi kutsuttu peltoaukea on merkitty kar-
talle.

152 10021

Peruskartta 1333 10 B
koordinaatit

kl Ulvila
tl Viljala 1⁴³ (ent. Rinta-Ulvinen)
om Viljo Ulvinen
os Orismala, Ulvila

ISOKYRÖ
RENTTU 1
Rinta-Ulvinen

SKL(21)

Rautakautinen kalmisto

Löydöt:

KM 10177:1-8 (Äyräpää 1935)

KM 10276

KM 10341:1-156 (Kivikoski 1936)

Inventointi 1966

valok. 33403-404

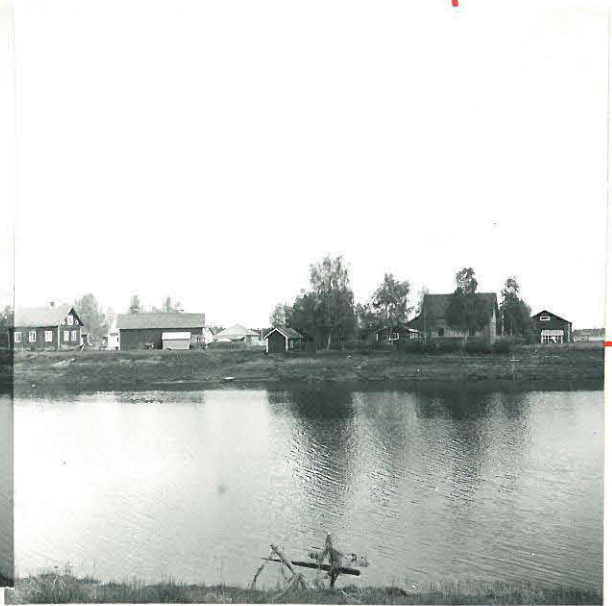
V. 1935 tarkasti Äyräpää kansainvaellusaikaisen rengasmiekan ponnien löytöpaikan Ulvilan kylän Rinta-Ulvisen (nyk. Viljalan) talon puutarhassa. Paikka on Kyrönjoen pohjoisrannalla, liki jokitorrmää, n. 450 m Ulvilan sillasta ylävirran suuntaan. Talon ja joen väliin v. 1935 puutarhaa raivattaessa löytyi maanalainen, suppea-alainen (n. 3-4 m laaja), neliskulmainen kiveys ja sen reunalta mainittu miekanponsi. Edellisenä vuonna oli löytökohdasta n. 4 m N löytynyt ruokamullasta väkäsellinen keihäänkärki. Lisäksi oli latomuksen kohdalta löytynyt palaneita luunsiiruja, palaneita kiviä, hiiltä ja pari saviastianpalaa. Äyräpää arveli paikalla olleen matalan hautaraunion. Keväällä 1936 tutki Kivikoski röykkiön pohjan ja totesi myöhemmin kansainvaellusajan polttokalmiston.

Myöhemmin ei paikalta ole löydetty mitään. Talo on uusittu, mutta piha-aluetta ei ole kaivettu; löytöpaikka ympäristöineen on samassa tilassa kuin tutkimusten aikoinakin.

ISOKYRÖ["] ULVILA RINTA-ULVINEN
1333 10 B RENTTU 1

F 33403

F 33404

KALMISTO S:STA 35.00.

7:3-4

VILKA A SUIVONEN 1961

152 10025

Peruskartta 1333 10 B
koordinaatit

ISOKYRÖ
RENTTU 2-9
Vuoressalo
862 25

2-5: kl Kuivila

tl

2⁴⁰

om

os

6: kl Kuivila

tl

2⁴¹

om

os

7: kl Kuivila

tl Ala-Soini 2³⁹

om Kauko Soini

os Orismala, Ulvilan koulu

8-9: kl Ulvila

tl Kuumala 2²⁸ 2:43

om A.Nivukosken perikunta

os Orismala as.

Kivilatomuksia

Inventointi 1966
valok. 33405-417

Vuoressalo on Isonkyrön korkein maastokohta. Se sijaitsee Kyrönjoen N-puolella (joesta n. 1,5 km) lähellä Ylistaron rajaal. Jyrkkärinteinen kalliopaljastuma on NW-SE-suunnassa runsaan km:n pituinen ja n. 0,5 km:n levyinen; paljastumaa halkovat pituussuunnassa paikoin syvätkin soistuneet notkumat. Kallioilla kasvaa harvaa mäntymetsää, notkopaikoissa tiheätä lehtimetsää ja suokasvillisuutta.

Vuoressalon kalliopoimujen rinteillä ja notkelmissa on monin paikoin pieniä kivikasoja, joiden tarkoitusta asukkaat eivät tiedäneet. Sen sijaan näytettiin Vuoressalon länsirinteellä luontaisista, pitkää "pirunpeltoa" muinaishautana - toiset arvelivat sitä muinaiseksi laituriksi. Vanhassa pitäjänkartassa on tällä kohtaa muinaisjäänneksen merkki.

Kaikki löytämäni pikku kivikasat sijaitsevat Vuoressalon etelä- ja itäosassa, Kuivilan kylätien länsipuolella:

RENTTU 2 a-f. Tiestä n. 50 m NW, kallion W-juurella moreeniin kaivetun (?) kattilamaisen syvennyksen reunoilla on kaaressa kuusi kivikasaa (kivet voivat olla hiekanotossa pois lajiteltuja). Kaikki kasat ovat pieniä (\varnothing 1-1,5 m) ja matalia sekä vahvasti sammaloituneita.

RENTTU 3. Notkelmassa n. 80 m tiestä W; maasto laskee kaakkoon ja itään, jossa on pieni suo kallioiden keskellä. Latomus pyöreä (\varnothing n. 1 m) ja matala, sammaloitunut.

RENTTU 4 a-b. Notkelmassa n. 150-200 m tiestä W, kallioiden välissä; maasto nousee pohjoiseen.

a: 6 x 4 m, korkeus n. 1 m. Ladottu monenkokoisista kivistä.
b: \varnothing n. 1,5 m, matala, sij. n. 7 m a:sta itään.

RENTTU 5 a-c. Kapeassa E-W-suuntaisessa "solassa".

a: Ison lohikareen ympärillä, pyöreä (\varnothing 8 m).
b: kallion kyljessä, pitkulainen (n. 10 x 3 m), matala.
c: edellisistä muutama metri N, kalliokohouman toisella puolella. Pyöreä (\varnothing 2 m), matala.

RENTTU 6 a-c. Loivalla W-rinteellä, jyrkän kallion juurella, sa-

kean kuusikon itäreunassa.

a: pienelle kalliorinteelle koottu, n. 2 x 1 m, matala.

b: pyöreä (∅ n. 1,5 m), matala.

c: muoto epäselvä, maantasainen.

RENTTU 7 a-e. N-S-suuntaisen kalliopoimun E-juurella, epätasaisesti itään viettävällä rinteellä.

a: ∅ n. 2 m, matala, päällä kasvaa mänty.

b: -"- .

c: ∅ n. 5 m, matala, W-reunassa kasvaa mänty.

d: hajoitettu

e: -"-

Kaikkia kaiveskeltu.

RENTTU 8. Mahdollinen röykkiön pohja korkean kalliopoimun itäjuurella loivalla itärinteellä; koottu kallion "kainaloon", matalaan painaumaan. Kiviä n. 5 x 3 m:n alueella, maantasainen (saattaa olla luontainen). Kaiveskeltu.

RENTTU 9. Mahdollinen röykkiön pohja suojaisessa kallionotkelmassa. ∅ n. 4 m, matala, toinen samanlainen 7 m s:aan 26.00. Kaiveskeltu.

Nuoressalon kallio
luonnos no 6

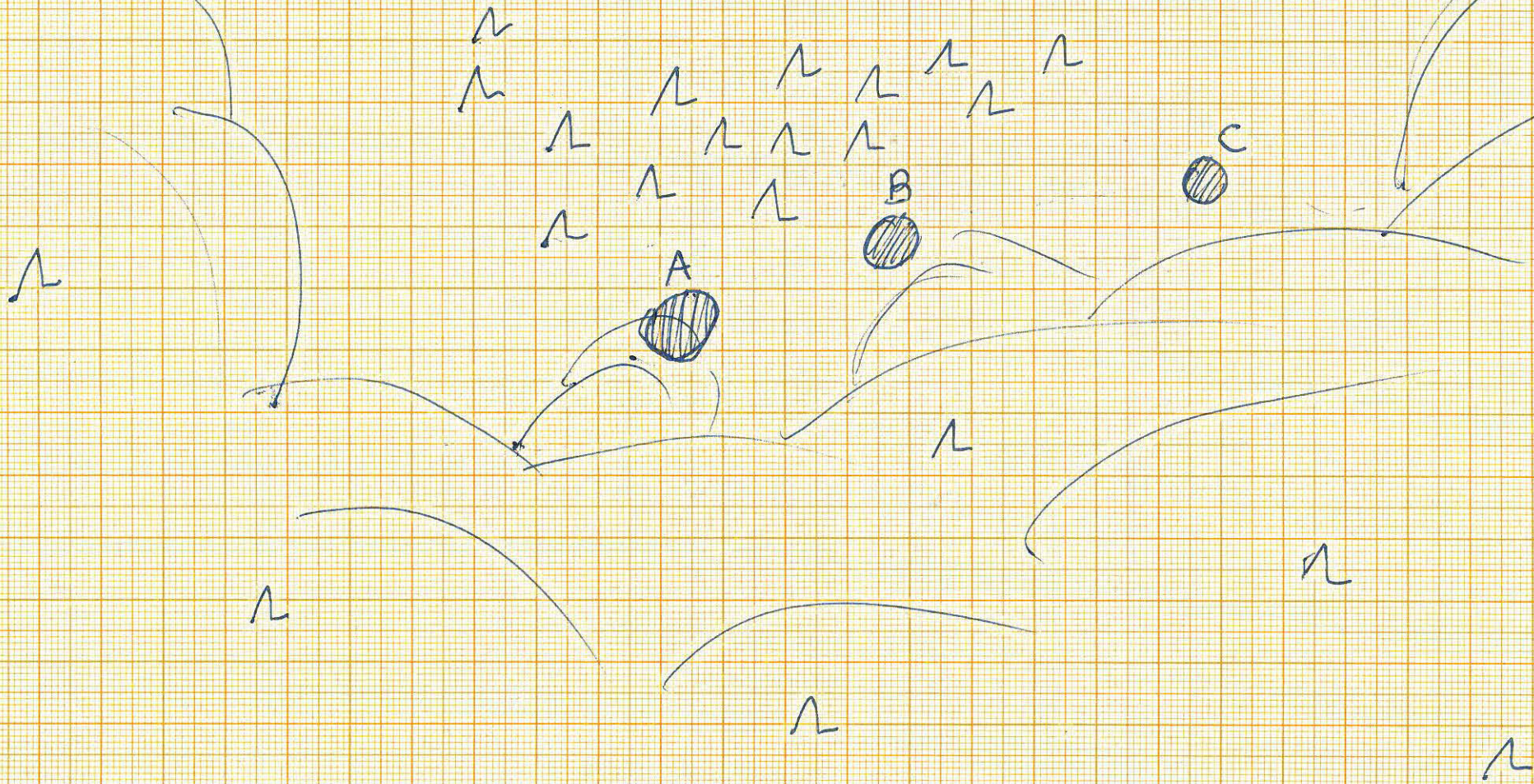
no. 1:500

Vuoressalon kalliot

Luonnos n:o 8

nr 1:100

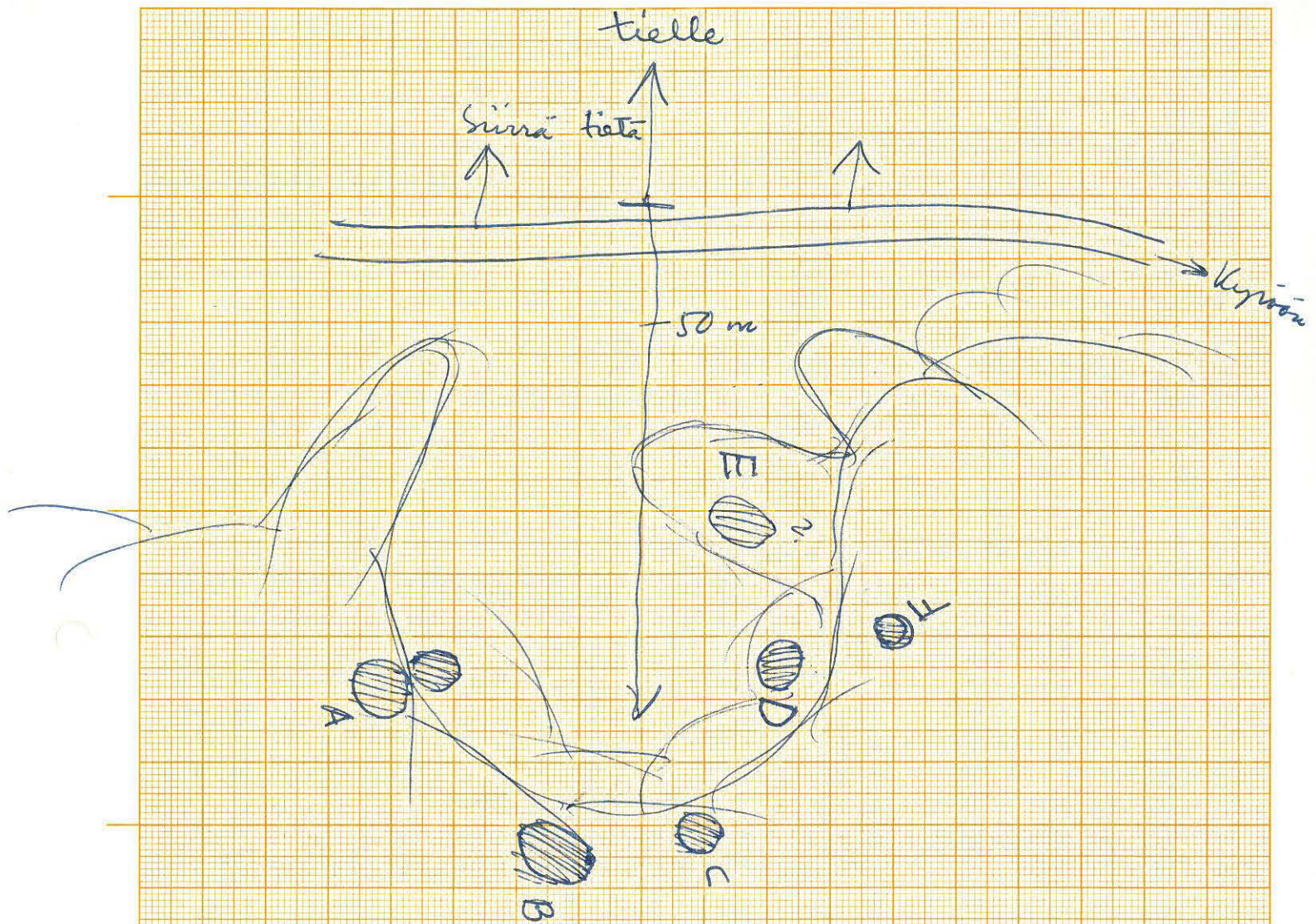

Vuoressalon kalliot
Luonhos 7

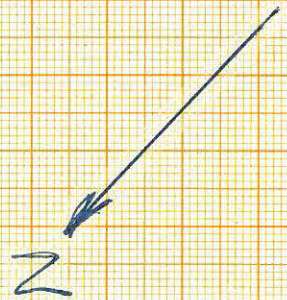
n. 1:400

11:3600
1:400

Vuoressalon kalliot
luonnos 9
 n. 1:100

ISOKYRÖ^{II} KUIVILA VUORESSALO
1333 10 B RENTTU 2

F 33405

VII : 10
2 A

LATOMUS A S:STA 34.00.

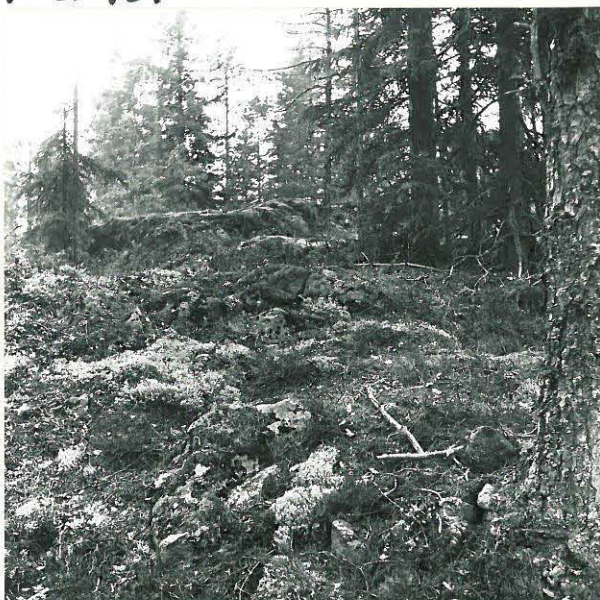
F 33406

VII : 11
2 B

LATOMUS B S:STA 23.00.

F 33407

VII : 12
2 C

LATOMUS C S:STA 17.00.

VII : 13
2 D

ISOKYRÖ KUIVILA VUORESSALO
1333 IO B RENTTU 3 JA 4

F 33408

VII:5

3

LATOMUS N:O 3 S:STA 51.50.

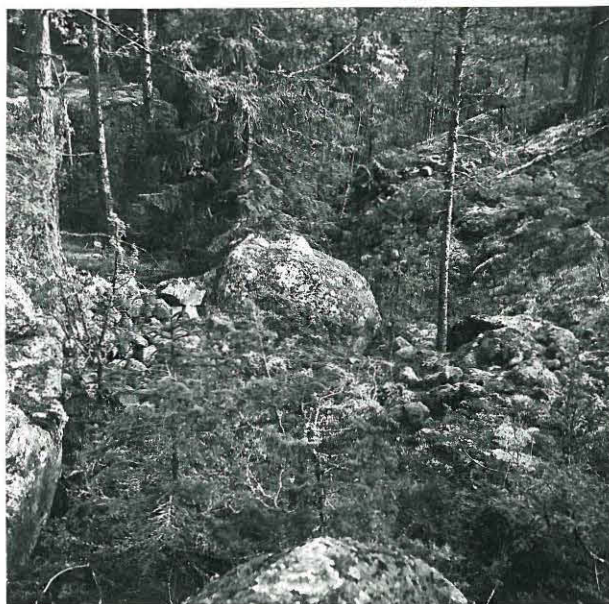
F 33409

LATOMUS N:O 4 A (—) JA
4 B (—) S:STA 07.00.

VII:6

4

ISOKYRÖ["] KUIVILA VUORESSALO 5
1333 10 B RENTTU 5

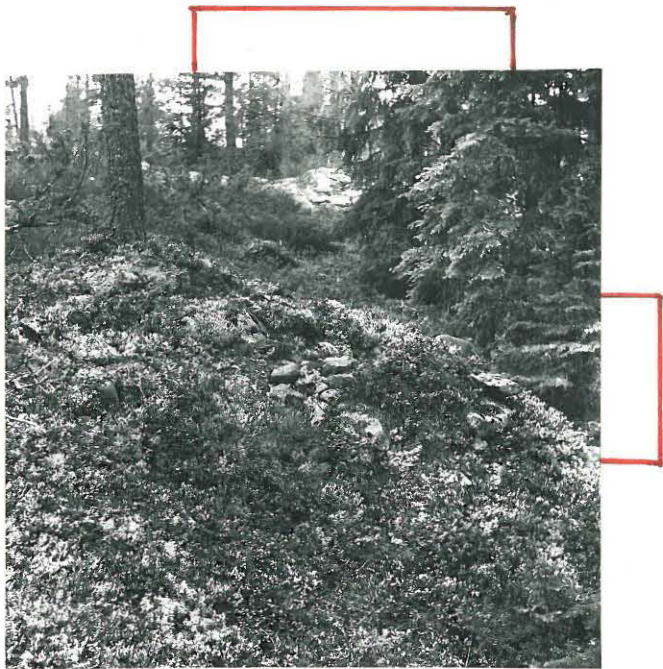
F 33410

LATOMUS A S:STA 16.00.

M 1:12
5 A

Valok A. Sirkäinen 1966

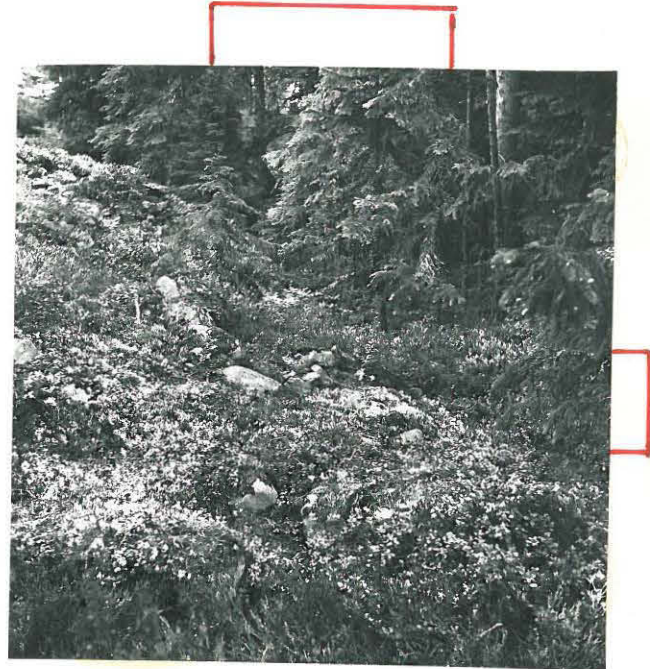
ISOKYRÖ^{II} KUIVILA VUORESSALO
1333 IO B RENTTU 6

F 33411

LATOMUS A S:STA 25.00.

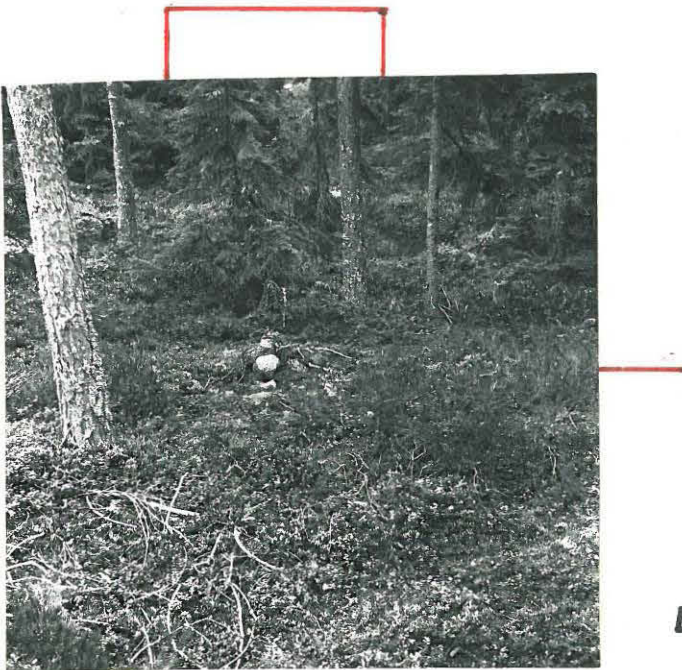
VII:7
6A

F 33412

LATOMUS B S:STA 28.00.

VII:8
6B

F 33413

LATOMUS C S:STA 38.50.

VII:9
6C

ISOKYRÖ^{II} KUIVILA VUORESSALO
1333 IO B RENTTU 7

F 33414

LATOMUS A s:STA
49.00.

F 33415

LATOMUS B s:STA
38.00.

F 33416

LATOMUS D s:STA
33.00.

F 33417

LATOMUS E s:STA
40.00.

Peruskartta 1333 10 B
koordinaatit

ISOKYRÖ
RENTTU 10
Jokelanmäki

kl Laurola
tl Jokela 4⁵³
om Jaakko Jokela
os Isokyrö, Laurola

Rautakautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 7729:161, kuutiokivi

ISOKYRÖ
RENTTU 10
Jokelanmäki

Inventointi 1966

valok. 33418

V. 1920 kävi Hackman Laurolan kylän Jokelanmäellä (n. 900 m Kyronjoen N-puolella), josta oli löytynyt kaksi kuutiokiveä. Mäki on matala ja kallioinen, löytöpaikka sen SW-rinteellä Jokelan talon alapuolella, nykyisessä puutarhassa. Jälkeempain, n. v:n 1935 paikkeilla, on puutarhasta löytynyt kulta(?)sormus, joka viisi vuotta sitten lähetettiin isännän sisarelle Amerikkaan.

ISOKYRÖ["] LAUROLA JÖKELANMÄKI["]
1333 10 B RENTTU 10

F 33418

LÖYTÖPAIKKA S: STA
44.00.

I: 4

Valok. A. Siirinen 1966

Peruskartta 1333 10 B

ISOKYRÖ

RENTTU

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

RENTTU 11 KM 6614:5, hioinkivi

RENTTU 12 KM 3541:3, hioinkivi (esineen kivikautisuus epävarma)

Inventointi 1966

Esineen on "löytänyt v. 1911 torppari Jaakko peltoa muokatessaan Kuivilan kylästä Soinin talon maalta". Jaakko Soini on asunut nykyistä Keski-Soinia, joka sijaitsee Kyrönjoen N-rannalla Kuivilan kylässä Kuivilankallioiden juurella. Talon nykyinen omistaja on Veikko Koski (os. Orismalan as., Kuivila).

Inventointi 1966

Esine on löydetty "Isonkyrön pitäjältä Kuivilan kylästä Jaakko Rourun (Roudun ?) vanhan huoneen sijasta, kun sitä on hajotettu. Jaakko Rourun talo on kuuleman mukaan sijainnut Kuivilan kylässä Kyrönjoen N-rannalla Kuivilan kallion alla Soinin ja Karhun talojen välissä.

Peruskartta 1333 08 C

ISOKYRÖ
TULLISALO

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

TULLISALO 1 KM 2216:872, raut. keihäänkärki

2216:872

ISOKYRÖ

TULISALO 1

Vaismaa

Inventointi 1966

"...Loukon kylästä ?aisman talosta mäestä löytty." Tarkoittanee Vaismaan taloa; näitä on löydön aikoina (v. 1883) ollut Lehmäjoen alajuoksun länsirannalla.

Peruskartta 1333 08 D
koordinaatit

kl Tuurala
tl Salo 3²
om Matti Salo
os Isokyrö, Tuurala

Röykkiö

ISOKYRÖ
STORDIKET 1
Iisakinkorpi

SKL 6

ISOKYRÖ

STORDIKET 1

Iisakinkorpi

Inventointi 1966

valok. 33400.

Iisakinkorveksi kutsutaan Lehmäjoen länsipuolella Isostakyröstä Vöyrille ulottuvan suuren Hangasnevan NE-puolella olevaa pientä viljelykselle otettua korpisuota. Sen SW-reunaa myötä NW-SE-suuntainen moreenipeitteinen kallioharjanne, joka Vöyrin puolella jatkuu kallioisena Brännesuddina (jolla on röykkiö STORDIKET 2, ks. Vöyrin kert.). Harjanteella sankassa sekametsässä on isohkoista (\varnothing 20-40 cm) kivistä ladottu röykkiö (\varnothing n. 5 m, korkeus n. 1 m). Röykkiö on hyväkuntoinen ja vahvasti sammaloitunut.

ISOKYRÖ TUURALA IISAKINKORPI
1333 08 D STORDIKET 1

F 33400

RÖYKKIÖ S:STA 23.00.

VII:2

1/24/4 1 011111 1961

152 / 0026

Peruskartta 1333 11 C

koordinaatit

kl Laurola

tl Pömpeli 3⁷⁵

om Kauko Luoma

os Lehmäjoki

2 röykkiötä (?)

ISOKYRÖ

PÖMPELI 1

Kapustakannan-
mäki

SkL 26

Inventointi 1966

valok. 33422-33423

Kapustakannanmäki on laakea metsäinen kalliopaljastuma Laurolan kylän takamailla Ulvisenluhdan pellon länsipuolella. Mäen jyrkän itärinteen reunalla, loivasti itään ja kaakkoon viettävällä kalliopohjalla on kaksi mahdollista kivilatomuksen jäännöstä n. 15 m:n päässä toisistaan:

A: alunperin n. 7 x 7 m laaja, hajoitettu

B: alunperin n. 6 x 6 m laaja ja 0,5 m korkea; ladottu pyörähtävistä kivistä. Hajoitettu.

ISOKYRÖ LAUOLA KAPUSTAKANNANMÄKI
1333 II C PÖMPELI 1

F 33422

RÖYKKIÖN A JÄÄNNÖK-
SET S:STA 38.00.

F 33423

LATOMUS (2) B S:STA
52.00.

III:7

IV:8

V:9 A C... 1041

152 100 17

Peruskartta 1333 11 B
koordinaatit

kl Lehmäjoki
tl Karhula 2²⁵
om Iisakki Karhu
os Lehmäjoki

2 röykkiötä

ISOKYRÖ
RÖÖKINMÄKI 1
Röökinmäki

Skel 17

Inventointi 1966
valok. 33419-420

Röökinmäki on korkea, louhikkoinen, havumetsää kasvava kallio-
mäki n. 300 m etelään Lehmäjoesta, joka mäen kohdalla virtaa
E-W-suuntaisena. Mäen laella, korkeimmasta kohdasta itään, on
kaksi röykkiötä:

Röykkiö A: pyöreä (\varnothing 8 m), matala. Sammaleen peitossa, keskeltä
hieman kaiveskeltu.

Röykkiö B: n. 15 m A:sta s:aan 15.00. Täysin hajoitettu, kivet
heitelty ympäriinsä.

ISOKYRÖ LEHMÄJOKI RÖÖKINMÄKI
1333 II B RÖÖKINMÄKI 1

F 33419

RÖYKKIÖ A S:STA 48.00.

III:5

F 33420

RÖYKKIÖ B S:STA 32.00.

III:6

VII A CII III 10/10

Peruskartta 2311 02 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
LUOMA 1
Viitaluoma

kl Lehmäjoki
tl Viitaluoma 5²⁷
om Heikki Viitaluoma
os Lehmäjoki

SKL 1

Kivikautinen asuinpaikka

Löydöt:

KM 12574:1-7, piisaha tai -veitsi, siimanpaino tai
riipus, poikkitaltta, kirveen teräosa,
poikkitaltan katkelma, kirves ja taltan
keskikatkelma

KM 17082:1-2, kvartsiesine ja -iskos

Inventointi 1966

valok. 33424

Viitaluoman talon ympäristöstä on talon isäntä löytänyt useita kiviesineitä, jotka hän v. 1950 toimitti Kansallismuseoon. Löytöpaikaksi on ilmoitettu "perunapelto aivan talon lähellä". Käydessäni paikalla löysin yhden kvartsiesineen ja -iskoksen taloon tieltä johtavan kujan N-puolella olevalta pikkupellolta. Kiviesineiden tarkkaa löytökohtaa en saanut selville isännän ollessa matkoilla, mutta emäntä muisteli esineitä löytyneen sekä talon N- että S-puolelta. Maasto on hyvin loivasti etelään ja länteen viettävää hietamaata. Meinanderin mukaan asuinpaikka on Kiukaisten-kulttuurin aikainen (Meinander, SMYA 53).

Peruskartta 2311 02 D
koordinaatit

ISOKYRÖ
LUOMA 2
Luoma

kl Lehmäjoki
tl Luoma 5³⁴
om Veikko Luoma
os Lehmäjoki

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 17083:1-3, 2 talttaa ja hioin

Inventointi 1966

valok. 33425

Isäntä Veikko Luoma on 30-40 v sitten löytänyt pelloltaan, talosta n. 200 m S, kolme kiviesinettä. Ainoastaan taltan KM 17083:1 löytöpaikka oli tarkkaan muistissa: Lahjalan talosta n. 50 m SW; muut esineet ovat löytyneet samalta pellolta. Maasto viettää loivasti länteen, maaperä on savihiesua. Ei merkkejä asuinpaikasta.

ISOKYRÖ LEHMÄJOKI LUOMA
2311 02 D LUOMA 2

F 33425

LÖYTÖPAIKKA S:STA
42.00.

IV:1

1911

Peruskartta 2311 02 D
koordinaatit

kl Lehmäjoki
tl Veikkola 5³⁰
om Veikko Viitaluoma
os Lehmäjoki

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 17081, taltta

ISOKYRÖ
LÜOMA 3
Luhtakytö

ISOKYRÖ
LUOMA 3
Luhtakytö

Inventointi 1966
valok. 33426

Isäntä Veikko Viitaluoma löysi kesällä 1965 pelloltaan, talosta n. 200 m W, kivitaltan n. 20 cm:n syvyydestä äestäessään. Maasto viettää hyvin loivasti länteen; maaperä on savihiesua, kuivatun Lehmäjärven pohjaa.

Tarkasti paikallistamattomat irto- ja hajalöydöt

LUOMA 4 KM 4764:1, tasataltta

Inventointi 1966

"Löydetty Isonkyrön Lehmäjoen kylän Karhun talon maalta, Leipimaan torppa kylän luota mäen rinteestä kuokkiessa. Löytänyt suutari Juho Kranath."

Tarkoittaa Ulvilan kylän Leipimaan talon länsipuolella, kylätien toisella puolella olevaa Kranathin mökkiä, jossa suutari Juho Kranath aikoinaan asui (nyk. mökkiä asuu leski Sanna Kytömäki). Mökki sijaitsee loivalla S-rinteellä, josta esine on todennäköisest löytynyt. Rinteen maaperä on moreenia. Asuinpaikkamerkkejä en tavannut.

Peruskartta 2311 03 C
koordinaatit

ISOKYRÖ
KIVINEVA 1
Siperia

kl Lehmäjoki
tl Ranta 8²⁵
om Jaakko Perä
os Lehmäjoki

Kivikautinen irtolöytö

Löydöt:

KM 2029, kaksoistaltta

Inventointi 1966
valok. 33427

"Funnen vid plöjning i Storkyro socken Lehmäjoki by, Matti Peräs åker."

Matti perän poika, Jaakko (Jaska) perä, muisti aikoinaan Viitaluoman varrelta, Siperia-pelloilta löydetyn kiviesineen, joka toimitettiin Vaasaan. Siperia-pelto sijaitsee Sarvikankaan N-puolella loivalla Viitaluomaan viettävällä N-rinteellä; löytöpaikka on mv. Perän mukaan rinteiden yläosassa lähellä metsänreunaa. Maaperä on savihiesua; asuinpaikan merkkejä en nähnyt.

ISOKYRÖ LEHMÄJOKI SIPERIA
2311 03 C KIVINEVA 1

F 33427

LÖYTÖPAIKKA S:STA
08.00.

III : 10

11 11 11 11 11 11 11 11 11 11

1011